DÖNEM : 1 CİLT : 42 TOPLANTI : 6

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

81 nci Birleşim

5 . 7 . 1967 Çarşamba

İçindekiler

Sayfa

1. — Geçen tutanak özeti **162**

2. — Gelen kâğıtlar **162**

3. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşu **163**

1. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri Ferit Alpiskender ve Mehmet Zeki Tolunay'a izin verilmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi (3/599) 163

4. — Görüşülen işler **163**

1. — İş kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon raporu (Millet Meclisi 1/232; Cumhuriyet Senatosu 1/742) (S. Sayısı : 950) 163:198

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

İstanbul Üyesi Mebrure Aksoley; geçen birleşimde, Hafta Tatili hakkındaki Kanunun 4 ncü maddesinin (D) fıkrasına bâzı ilâveler yapılmasına dair kanun tasarısının görüşülmesi sırasında, ilgili Bakanın muhalif partiden iki üyeyi teçhil ve mütaakiben de komisyon raporuna iştirakini ifade ettiğini ve hatadan dönmenin bir fâzilet olduğunu beyan etti.

Millî Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu; Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in bâzı general ve subayların kanunları umursamaz bir tutum içinde bulundukları hakkındaki konuşmasını cevaplandırarak, bunların geniş bir kadro içinde münferit hâdiseler olduğunu, bunu şümullendirmenin haksızlık olacağını ve bu şekilde hareket edenler hakkında kanuni takibata tevessül edilmenin tabiî bulunduğunu bildirdi.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı adına Başkanvekili Mehmet Ünaldı; Kayseri Üyesi Hüseyin Kalpaklıoğlu'nun, izin taleplerinin görüşülmesi esnasında Yüksek Senatoyu zedeleyici beyanlarda bulunduğunu ifade ile Cumhuriyet Senatosunun altı yıllık çalışmalarında yapılan 609 birleşimden ancak onbirinde salt çoğunluk sağlanamadığını ve onların sebeplerini açıkladı.

Hacettepe Üniversitesi kurulması hakkındaki kanun tasarısı görüşüldü ve tasarının kanunlaşması kabul edildi.

Abana kaza merkezinin Bozkurt - Pazaryeri kasabasına nakli hakkındaki 6203 sayılı Kanunun Anayasaya aykırılığı sebebiyle iptaline ve iptal hükmünün 25 . 12 . 1967 günü yürürlüğe girmesine karar verildiğine dair Anayasa Mahkemesi Başkanlık tezkeresi okundu, bilgi edinildi.

5 Temmuz 1967 Çarşamba günü saat 15,00 te toplanılmak üzere birleşime saat 18,55 te son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Çanakkale
Sırrı Atalay	Nahit Altan

Kâtip
Tabiî Üye
Selâhattin Özgür

SORULAR

Sözlü soru

1. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Bakanlık Müsteşar Muavinine dair sözlü soru önergesi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına gönderilmiştir. (6/447)

2. — GELEN KÂĞITLAR

Rapor

1. — Ay ve diğer gök cisimleri dâhil, uzayın keşif ve kullanılmasında devletlerin faaliyetlerini yöneten ilkeler hakkında Andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Komisyonu raporu. (Millet Meclisi 1/353; Cumhuriyet Senatosu 1/794) (S. Sayısı : 963)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Mehmet Ünaldı (Adana)

KÂTİPLER : Nahit Altan (Çanakkale) Selâhattin Özgür (Tabiî Üye)

BAŞKAN — 81 nci Birleşimi açıyorum.

3. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞU

1. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri Ferit Alpiskender ve Mehmet Zeki Tolunay'a izin verilmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi (3/599)

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Genel Kurula

Aşağıda adları yazılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin hizalarında gösterilen müddetlerle izinleri, Başkanlık Divanının 30 . 6 . 1967 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet yüce tasviplerine arz olunur.

Cumhuriyet Senatosu
Başkanı
İbrahim Şevki Atasağun

Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Ferit Alpiskender mazeretine binaen 15 gün 27 . 6 . 1967 tarihinden itibaren.

Cumhuriyet Senatosu Malatya Üyesi Mehmet Zeki Tolunay'a hastalığına binaen 20 gün 26 . 6 . 1967 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Teker teker okutarak izinleri oyunuza sunuyorum :

Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Sayın Ferit Alpiskender'in mazeretine binaen 15 gün müddetle 27 . 6 . 1967 tarihinden itibaren izinli sayılması hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Malatya Üyesi Sayın Mehmet Zeki Tolunay'ın hastalığına binaen 20 gün müddetle ve 26 . 6 . 1967 tarihinden itibaren izinli sayılması hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — İş kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon raporu (Millet Meclisi 1/232: Cumhuriyet Senatosu 1/742) (S. Sayısı : 950) (1)

BAŞKAN — Sayın üyeler, daha önce gündemdeki bütün işlere takdimen görüşülmesi oylanıp kabul edilen ve müzakeresine geçilen İş kanunu tasarısının müzakeresine geçiyoruz.

Komisyon burada, Hükümet burada.

HİDAYET AYDINER (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

HİDDAYET AYDINER (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; bir tasarının heyeti umumiyesi hakkında konuşmak, o tasarının reddine müntehi bir vaziyet izharı için olur. Bu İş Kanununun bizim içimizde reddini düşünen arkadaşımız yoktur. Bütün itirazlar maddelere taallûk ediyor. Nitekim geçen Ahmet Yıldız arkadaşımız bütün tenkidlerini muayyen maddelere tahsis etti. Ve heyeti muhteremeden de söz alacaklar, itiraz edecekler, maddelere mütaallik bir hususturlar. Binaenaleyh, bir kere heyeti umumiyesi hakkında falan madde, falan hüküm böyle idi, yanlıştı diye münakaşa edip, bir de sonra maddelerin müzakeresinde işi tekrar

(1) 950 S. Sayılı basmayazı 29 . 6 . 1967 tarihli 79 ncu Birleşim tutanağına bağlıdır.

etmek bimâna olur. İşi uzatmamak ve amelî bir şekle sokmak için heyeti umumiyesi münakaşasını bertaraf edelim. Eğer arzu eden, bu tasarının reddini istiyen arkadaş varsa heyeti umumiyesi hakkında konuşsun. Yoksa heyeti umumiyesini kabul edeceğimize ve vaziyet de bunu icabettirdiğine göre bütün tenkidlerimizi ve müzakerelerinizi maddelere hasredelim ki, bu kanun çıksın. Değilse abesle iştigal etmiş olacak.

BAŞKAN — Sayın üyeler, İçtüzüğümüze göre bir kanunun müzakeresi önce tümü üzerinde, sonra da maddeleri üzerinde olur. Ama arkadaşımızın teklifi Heyeti Umumiyenin oylarına arz edilecektir. Şayet arkadaşımız bu teklifini yazılı olarak veriyorlarsa, Heyeti Umumiyenin oylarına arz ederim.

HİDAYET AYDINER (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Yazılı olarak gönderiyorum.

SUPHİ BATUR (Sinop) — İçtüzükte tadil istiyorlarsa bir tadil teklifi getirsinler.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, usul hakkında aleyhte söz istiyorum.

BAŞKAN — Usul hakkında aleyhte buyurunuz.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım; Sayın Senatör Hidayet Aydıner'in usul hakkında burada ileri sürdükleri görüş ve iddiaları üzülerek söyliyeyim ki, belki iyi bir maksada makrun, zaman kazanmayı hedef tutan bir görüş ve düşünüştür. Ama, kanunların müzakeresine dair usul evvelâ tümü üzerinde görüşler bildirildikten sonra maddelere geçme ve maddeler üzerinde müzakere açma usulüdür. Bu usulü değiştirmeye kanımca, Heyeti Umumiyenin dahi salâhiyeti olmasa gerektir. Çünkü bu âmme mülâhazası ile vaz'edilmiş hükümlerdir. Bunda âmme menfaati asikârdır. Kanunların tümü üzerinde görüsülmediği ve kanunun espirisi burada gruplar tarafından veya şahıslar tarafından ortaya konmadığı takdirde, kanunun, hattâ tâbirimi mazur görün, hangi mevzua aidolduğu dahi anlasılamaz ve bilhassa espirisi meydana çıkmaz. Espirisinin ne idüğü anlasılmıyan bir kanun madde madde müzakeresi bu konuya vararlı bir kanun çıkarma anlamını taşımaz. O itibarla âmir hükümler mesabesinde bulunan müzakere usulünün değiştirilmesinde fayda mülâhaza etmiyoruz. Yine eskiden olduğu gibi ve kanunun yazdığı gibi tümü üzerinde konuşmak ve sonra da maddelere geçmekte fayda vardır, kanısındayız.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Efendim, usule aykırı bir durum yoktur ortada. Sebebi şudur . İş Kanunu tasarısı daha önce Heyeti Umumiyemizde uzun uzadıya tümü üzerinde ve maddeleri üzerinde müzakere edilmiştir. Heyeti Uumumiye arzu ettiği şekilde müzakere de edebilir. Bunun misalleri de vardır. Meselâ, madde adedi çok fazla olan bâzı kanunlar Meclislerde tümü üzerinde sadece değiştirge önergeleri verilen maddelerde müzakere açılmak suretiyle kabul edilmiştir. Binaenaleyh, meselâ Türk Ticaret Kanunu aynı şekilde kabul edilmiştir. (C. H. P. sıralarından «eskiden, eskidendi» sesleri.)

Eskisi yenisi yok efendim, usule aykırı bir durum yoktur. Heyeti Umumiye kabul ederse müzakereyi o yolda yaparız. Kabul etmezse normal yolda yürürüz.

RIZA IŞITAN (Samsun) — Sayın Başkan, komisyonda metin tamamen değişmiştir.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, bir dakika; rica ederim söz vermedim size.

MUAMER OBUZ (Konya) — Sayın Başkan bundan evvelki oturumda heyeti umumiyesinin görüşülmesihne dair karar verildi zımnen ve görüşülmeye geçildi. Ve grup adına söz alıp konuşanlar oldu. Şahsan ben de Güven Partisi Grupu adına söz almıştım. Ve bu söz talepleri Heyeti Umumiyece kabul edildi. Böylece bu bir nevi hakkı müktesep haline geldi. Bendeniz şahsan, eğer şimdi doğrudan doğruya maddelere geçilmesi kabul edilirse, daha evvel grup adına bana verilen söz hakkımın mahfuz tutulmasını istirham edeceğim.

BAŞKAN — Şu halde Heyeti Umumiyenin temayülü belli oldu. Daha önce de tümü üzerinde konuşmaya başlanmış olduğuna göre, yalnız Heyeti Umumiyenin bir temayülü de belli oldu ki, bu işi uzatmak istemiyor. Tümü üzerinde görüşmek istiyen arkadaşlarımız lûtfen daha kısa görüşürlerse müzakere biran evvel sona erer. Bu itibarla tümü üzerinde söz istiyen arkadaşlarımıza sırasiyle söz veriyorum.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Yazılı beyefendi çok rica ederim, yazdırmışsınız daha önce. Yazılı. Şimdi Grup adına söz isteyen arkadaşların isimlerini okutuyorum :

Sayın Ahmet Yıldız grupu adına konuşmuşlar. Sayın Ömer Ergün Kontenjan Grupu adına söz istemişler. Sayın Gündoğan C. H. P. Grupu adına, Sayın Muammer Obuz Güven Partisi Grupu adına söz istemişler. Başka grup adına söz isteyen var mı? efendim...

Şahısları adına söz isteyenler; Sayın Hikmet İşmen, Sayın Muammer Obuz, Sayın Cavit Tevfik Okyayuz, Sayın Ömer Lütfi Bozcalı, Sayın Ömer Ucuzal.

Sayın arkadaşlarım, bu kanunun müddeti 15 . 7 . 1967 de bitmektedir. Bu itibarla süratle müzakeresini istirham ederim, Divan adına.

Sayın Ömer Ergün, Cumhurbaşkanı Kontenjan Grupu adına.

KONTENJAN GRUPU ADINA ÖMER ERGÜN (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri; Karma Komisyonda İş Kanunu tasarısının görüşülmesi sırasında o komisyonun üyesi olarak aralıksız müzakereleri takibettim. Müzakerelerin hitamında İstanbul'da bir araştırma ile alâkalı muhterem heyetiniz tarafından seçilmiş, olan, Komisyonda üye olmam dolayısiyle raporu imzalama imkânını bulamadım ve muhalefet şerhimi de bu yüzden verememiştim. İstanbul'dan bu kanunun sözcüsü olan arkadaşıma bir telgraf çekmek suretiyle, muhalif kaldığım maddeleri ve gelince de imzalayacağımı bir telgrafla bildirmiştim. Keyfiyeti bu şekilde Heyeti Umumiyenize arz ederim.

Muhterem arkadaşlarım, bugün müzakeresine geçilen ve kanunlaşmaya namzet bu tasarının millet hayatımız içinde önemi büyüktür. Çalışma hayatımızın Anakanunlarından sayılır. Sây ile sermayeyi yakından ilgilendirir. Bu kanun çalışma düzeninin kurulmasını ve korunmasını hedef tutan çalışanı himayesi altına alır.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sanayie geçiş ve ilerleyişin bir neticesi ülkemizde de iş hukukunun doğmasını ve gelişmesini icabettirmiştir.

Sanayileşmemiz büyük işletme ve tesisleri kurulmamış veya teşebbüse geçmemiş ülkelerde bu gibi kanunlara daha az ihtiyaç duyulur. Bir zamanlar ülkemizde de böyle olmuştur.

Sözlerimi tarihin akışına göre sıralayarak ve Meclis tutanaklarının ileride sosyal tarihimize de kaynak olacağı düşüncesinden de hareket ederek, kanun tasarısının gerekçesinde yer bulmayan konulara kısaca temas etmekte fayda görürüm.

Sosyal tarihimizde Osmanlı İmparatorluğu ile başlar, İstiklâl Savaşı, onu da Cumhuriyet devri takibeder.

Asırlar boyu devam eden Osmanlı idaresinde (Mecelle) denilen Kanunun 4 ncü faslını teşkil eden (İcarei Âdemi) faslında basit bir kaç hükümle işçi hakkı geçiştirilmiştir. Bu kanuna göre bir işyerinde çalışan işçi, kendi gayretini iş sahibine ücret karşılığı tamamen kiralayan kimse mecburiyetinde bırakılmıştır.

O devirlerde işçinin şikâyet hakkı olmadığı ve doğmadığı gibi şikâyet edecek bir yer de yoktu. Patronu onu istediği gibi çalıştırır ve haber bile vermeden işine son verebilirdi.

Böyle olduğunu, Sayın Akif Eyidoğan'ın Sendikalar Kanununun müzakeresi sırasında şu sözleriyle belgelemek isteriz: Zamanın kömür ocaklarını çalıştıran son Osmanlı Sadrazamlarından Salih Paşa'nın babası Madeni Hûmayun Nazırı Ferik Amiral Dilâver Paşa talimatında patronla işçi arasındaki münasebeti temsil eden 75 nci maddesi amele kömür kazarken, bugünkü tâbirle, iş kazasına uğrarsa, patrona tereddübeden vecibe ameleyi (bir estere bindire ve köyüne göndere) den ibaretmiş. Yani, işçiyi hayvan sırtında işyerinden evine götürmekmiş. O günlerde tedavi işçinin sağlığını kazandırmak veya korumak patronun ve Devletin görevleri arasına girememiştir.

İmparatorluk devrimin sonlarına doğru 1285 tarihli (Maadin Nizamnamesi) çıkarılmış, yalnız maden işçilerinin iş emniyeti ve biraz da sağlığının korunması cihetine gidilmiş ve kaza sonunda ölenlere de tazminat verilmesi ele alınmıştır.

Bundan sonra 1296 tarihli (İstanbul Şehremini Kanunu) ile de yalnız hamallık yapan ve nakliyatta çalışan işçiler için bir tarife tesbitine imkân verecek mevzuat çıkarılmıştır.

İş anlaşmazlıklarının halli için de 1325 tarihli (Tatili Eşgal Kanunu) da yalnız âmme yararına iş gören, iş yerlerinde uygulanmak üzere çıkarılmıştır. Özel iş yerleri anlaşmazlıkları ise uzlaştırma sistemi dışında bırakılmışeır.

Asırlar boyu devam eden Osmanlı idaresinde iş hukuku ile ilgili olarak şimdilik tesadüf edilebilen mevzuat bunlardan ibaret kalmaktadır.

Bunun sebeplerinin başında Devletçe, milletçe bir sanayileşme hareketinin doğmamış ve olmayışında aramak gerekir. Hele yabancıların malı olan işletmelerde çalışan işçiler, Devlet ve kanun himayesinden de mahrum kalınca istismar edilmelerini tabiî karşılamak icabeder.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküntüsü üzerine İstiklâl Savaşının başlaması, 23 Nisan 1920 de T. B. M. Meclisinin açılması yeni bir devreye geçişin başlangıcı olmuştur.

Bir tarafta savaş yapılırken çok önemli işler arasında iş hayatı içinde işçinin haklarını koruyacak tedbirler üzerinde durulduğu görülür.

Bu devrede memleketimizde büyük işletmelerin başında gelen Zonguldak Kömür Madeninde çalışan işçilerle ilgili olarak; 28 Nisan 1921 tarihli ve 114 sayılı Kanunla (Zonguldak ve Ereğli Kömür Havzasında mevcut kömür tozlarının işçi umumi menfaatleri için satılması) hakkındaki Kanun çıkarılmış, kömür tozu satışları neticesi elde edilen paralar İktisat Vekâletinin nezareti altında işçinin umumi menfaatine harcanması imkân dâhiline sokulmuştur.

10 Eylül 1921 tarihli ve 151 sayılı Ereğli Havzai Fehmiye maden amelesinin hukukuna müteallik Kanun çıkarılmak suretiyle de Ereğli bölgesinde çalışan kömür, maden işçilerinin hakları daha geniş teminat altına alınmak istenmiştir.

Bu kanun işçi sağlığını koruyacak tedbirlerin alınmasını, 18 yaşından aşağı olanların maden ocaklarında çalıştırılmamasını, çalışma saatlerinin tesbit edilmesini, fazla çalışanların rızaya ve aynı zamanda iki kat ücret ödenmesini ve işverenlerin kurslar ve okullar açma mecburiyetini hükme bağlamıştır.

Maden işçisini himaye edici ileri hükümler getiren bu kanun aynı zamanda sosyal güvenlik müessesesinin ilk kuruluşuna da vesile olmuştur.

(Amele Yardım Sandığı) kurulmasını ve işverenlerin bu sandığa mecburi bir prim ödemelerini de öngörmüş. Hasta ve kazaya uğrıyan işçinin parasız tedavi edilmesi sağlanma hedefi güdülmüştür.

Daha Cumhuriyet kurulmamış idi. İstiklâl Savaşı devam eederken; yeni kurulan T. B. M. Meclisi asırlar boyu ihmal edilmiş olan işçinin, insanla ve güvenlik içinde çalışmasını sağlıyacak mevzuatı çıkarma, kanunlaştırma yolunda ileri ve ciddî çalışmalar yapmış, milletimizin askerlik tarihine şanlı destanlar yazdıranlar sosyal tarihe geçecek eserler de vermesini bilmişlerdir.

Halen çalışma hayatımız içinde o günden bu yana pek çok gelişmeler olmasına rağmen bu kanun hizmet ifa eder haldedir.

T. B. M. Meclisinin kuruluşundan 3 yıl sonra 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilân edildi.

Meclis çalışmaları içinde iş ve çalışma hayatı ile ilgili çalışmalar inkıtaa uğramadı.

Kurtuluş Savaşının zaferini ekonomi savaşı takibetti. Sanayileşmeye büyük önem verildi.

Cumhuriyet ilânını mütaakıp iki aylık zaman içinde 2 Ocak 1924 tarihinde 394 sayılı (Hafta Tatili Kanunu) kabul edildi. Bu kanun nüfusu 10 binden daha fazla olan şehirlerde belediye meclisi kararıyle çalışan herkese haftada bir gün dinlenme hakkı tanımıştır.

Bundan sonra İş Kanunu hazırlıklarına geçildiğini görüyoruz. 13 Ocak 1924 tarihinde İktisat Vekâletinde hazırlanan 120 maddelik (Mesai kanunu lâyihası) Hükümet tarafından T. B. M. Meclisine sunulmuştur. Ticaret Encümenince İş Mecelleleri namı altında 99 maddeyi ihtiva etmek üzere bir lâyiha hazırlanmış ise de Mecliste müzakere edilmemiştir.

1926 dan sonra (Mecelle) nin kaldırılmasiyle, 17 Şubat 1926 tarih, 743 sayılı Medeni Kanun, 22 Nisan 1926 tarih, 818 sayılı Borçlar Kanunu kabul edildi.

Borçlar Kanununda (Hizmet akdi) adiyle adlandırılan 10 ncu kısmı işçilerle ilgili olarak ücretlerin ödenmesinde işverene düşen mükel-

lefiyetler, iş zamanları arasında dinlenme gibi umumi hükümler yer almıştır.

İş hayatının özellikleri itibariyle hukukî boşluklar Borçlar Kanunu yolu ile doldurulamıyacağı inancı çalışmaları devam ettirmiştir.

Bu suretle mütcaddit lâyıhalar hazırlanmış ve kaleme alınmış olduğunu o güne ait vesikaları tetkik ettiğimizde görürüz.

İktisat Vekâletince ikinci defa olarak hazırlanan ve (İş Kanunu) namı verilen 36 maddelik bir lâyiha Şûrayı Devlete tevdi olunarak tanzimat dairesince tetkik ve mazbatası 7 . 4 . 1929 tarihinde Heyeti Umumiyeye kadar gelmiş, Heyeti Umumiyede müzakere sıralarında yeni bir çalışmaya geçilmek üzere iken vekâletçe geri çekilmiştir. Kanun üzerinde yeni çalışmalara, hazırlıklar devam ederken 24.4.1930 tarih 1593 sayılı (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu) T. B. M. Meclisince kabul edildi. Bu kanunda işçi sağlığına çok önemli yer verildi.

Bundan sonra İktisat Vekâletince 192 maddelik iş hukuku ile ilgili diğer bir lâyiha hazırlanarak İcra Vekillerinin 2 . 3 . 1932 tarihli kararıyle Yüksek Meclise arz edilmiş ise de, bilâhara bu da geri alınmıştır. Nihayet dördüncü defa olarak esasları Başbakanlığa bağlı Yüksek İktisat Meclisince hazırlanan ve Devlet Şûrasının incelemesinden geçen (İş Kanunu) lâyihası 30 . 4 . 1935 tarihinde T. B. M. Meclisine sevkedildi. Bugün olduğu gibi bu kanun da bir Karma Komisyonda müzakere edilmek suretiyle Meclise intikal etti. Meclisce müzakereleri 8 Haziran 1936 tarihinde tamamlanarak 3008 sayılı olan (İş Kanunu) 15.6.1936 tarihinde Resmî Gazete ile de yayınlandı.

1924 ten 1936 arası 12 sene devam eden çalışmalar neticesi İş Kanunu meydana gelmiştir. Bu gecikme ortada olmıyan bir mevzuatı memleket gerçeklerine uygun olarak en iyisini yapmak ve başarmak kaygusundan doğmuştur.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren sây ile sermaye arasında ahenk tesisi düşünülmüş ve bütün Türk işçisine hitabeden bir kanun olması prensibi de hareket noktası olmuştur. O zamanın icapları olarak kanun dışında bırakılması zaruri görülen işler ve işçiler için istisnaî hükümler konulmak suretiyle tatbikata girmiştir. Meselâ büyük şehirlerde 4 işçi çalıştıranlar, nüfusu 50 binden aşağı olan yerlerde de 10 işçi çalıştıran iş yerleri İş Kanunu kapsamına girmiştir. Sanayi ile tarım işçiliği arasında büyük farklılık o günlerde de tesbit edilerek, tarım işçileri için ayrı bir kanun çıkarılması zarureti kabul edilmiştir.

Bu ilk mevzuat Türk - İş hayatına başta grev gibi yasaklayıcı hükümlerine rağmen esaslı prensipler getirmiştir.

32 sene ayakta duran 3008 sayılı İş Kanunu, maddeleriyle ilgili nizamnamelerinin uzun seneler çıkarılmaması ve diğer taraftan takipçisi olan vekâletin kifayetsiz teşkilâtı, en mühimi de kanundan yararlanmak mevkiinde olan işçilerin teşkilâtlanma imkânından, çalışma ve çalışmama hürriyetinden mahrumiyetleri kanundan yeteri kadar istifade edilmesini mümkün kılmamıştır.

Ancak işçi kendi hukukunu kendisinin aravabileceği sendikalaşma hakkının 1947 - 1948 yılında doğması ile İş kanunu ruh kazanmış, işçi ve işveren tarafından sayfaları karıştırılır hale gelmiştir.

O günün şart ve imkânları içinde, bu kanunun hazırlanmasında ve kanunlaşmasında emeği geçenleri şükranla anmayı vazife telâkki ederim.

Bugün müzakeresini yaptığımız İş kanunu tasarısına 3008 sayılı İş Kanunu temel ve kaynak olmuştur. Pek çok maddeleri zedelenmeden, karakterini bozmadan bu tasarıya aktarılmıştır.

Bu tasarı Senatoya ikinci defa gelmesinin şansızlığı iki Meclis arasında müddet uyuşmazlığı yüzünden Cumhuriyet Senatosunda yapılan değişiklikler nazarı itibara alınmadan kanunlaşmasının Millet Meclisince istenmiş olmasındadır. Yalnız Millet Meclisi müzakeresi halini alan metin Sayın Cumhurbaşkanı tarafından haklı olarak veto edilmesine sebebolmuş. Bu suretle yeniden müzakere yolları açılmıştır.

Millet Meclisi Geçici Komisyonu geçen defa Senatoca kabul edilen metni esas almış ve benimsiyerek çalışmalarını bu metin üzerinden yapmış olduğunu görürüz. Bu bakımdan çok önemli olan bir kanunun Senato görüşünden mahrum bırakılmamakta isabet olmuştur.

Kanun veto edileli bir yılı aşmıştır. Geçikmeler haklı olarak işçi ve işverenin endişe duymasına, ilgisi olmıyanların da istismarına vesile olmuştur.

İlgililer bu dalgalanmalar karşısında pasif kalmış, iki tarafın endişelerini bertaraf edeme-

miştir. Tasarıyı yeni baştan gözden geçirmek yolunda da çalışmalar yapılmamış, bundan daha iyisi hazırlanamaz, olamaz zihniyeti ile hareket edilmiştir.

Halbuki vekâletin en çok önem verdiği meselelerden biri de mevzuat çalışmaları olmalıdır.

32 sene öncesinin şartları ile bugünün şartları arasında gerek hukuk yönünden gerekse idari yönden büyük farklılık vardır. O günlerde sanayi üstünlüğü Devletin elinde idi. Özel sektöre ait işyerleri yok denecek derecede azdı. Bununla beraber, 3008 sayılı İş Kanunu çıkarılmak suretiyle Devlet özel sektörden önce kendi kendini kayıt altına almasını bilmiştir. Çalışana güven verecek tetbirlerden fayda beklemiştir.

Bugün ise şartlar tamamen değişiktir, iş hayatı ve sanayileşmede Devletle özel sektör yarışı başlamıştır. Üstünlük şimdi bundandır diyemeyiz, işletmeciliğini ve yatırımlarını kim daha iyi yapar, elde ettiği imkânları çarçur etmeden memleket yararına kim daha iyi kullanırsa üstünlük onda kalacaktır. Fakat İktisadi Devlet Teşebbüslerinde sık sık yapılan umum müdür ve idareci değişiklikleri, bu teşekküllere pahalıya maloldu-ğu da bir gerçektir.

1961 Anayasası iş hayatına toplu sözleşme düzeni getirmiştir. İşçi ile işveren meselelerini karşılıklı müzakere yolu ile halletmektedirler. Yapılan sözleşmeler kanun niteliğini taşıdığı için iş kanunu az kullanılacak mevzuatlardan biri olacaktır.

Bu kanun bir tarafa külfet diğer tarafa nimet getiren bir kanun olmadığı gibi, yoktan hazırlanmış, yeniden tesis edilmiş bir kanun da değildir. Bu kanun daha çok dağınık mevzuatı bir arada toparlayıcı kanun hüviyetini taşımaktadır. Ulusal bayram, hafta tatili, genel tatil, ücretli, yıllık ücretli izin, otel, lokanta ve benzeri yerlerde çalışanlara uygulanacak özel şartlar bu kanun içinde derlenmiştir.

İşçi ve işverenler aralarında karşılıklı hak ve hukuku, vecibe ve salâhiyetleri bir arada görme, bulma imkânı bu kanunla kolaylaştırılmıştır.

Diğer taraftan eski kanuna göre getirdiği yeniliklere gelince :

1. Aynı işverene bağlı işyerlerinde çalışan iki zümreden biri fikir işçisi telâkki edilmek suretiyle İş Kanunu dışında bırakılmış iken bu kanun, bünyesi içine fikir işçilerini de almış bulunmaktadır. İşin mahiyetinden ileri gelen özellikleri birinin diğerinden farklı hak ve hukukunun düzenlenmesi toplu sözleşmelere terk edilmiştir.

İş kanunu kapsamı bir defa bu yoldan genişletilmiş, diğer yönden de tek işçi çalıştıran işyerlerinde bu kanunun kapsamı içine girmesi hedefi güdülmüştür.

Hükümetin bu teklifi Meclisteki ve Senatomuz komisyonlarında değişikliğe uğrıyarak Esnaf ve küçük sanatkârlar Kanununa tabi ve 3 kişi çalıştıranların dışındaki işyerleri bu kanun kapsamı içine alınmıştır.

5 nci maddenin müzakeresi sırasında sözümü daha da açıklığa kavuşturmak suretiyle muhalefetimin sebeplerini arz edeceğiz.

2. İşyerinde sakat ve eski hükümlülerin de işçi sayısı nisbetine göre çalıştırılması öngörülmüştür.

3. Kanunun yenilik taşıyan maddelerden biri de otel, lokanta ve eğlence yerlerinde çalışan işçilerin yüzdelerinin belgelenmesidir.

Bu belgeleme usulü Devletin vergi kaynaklarını tesbit bakımından da yenilik getirmektedir. Devlet itiyat haline getirdiği verimsiz usullerle gelirini artıramaz. Ancak belgeleme usulleri vergi zayiini büyük nisbette önler. Bir otelin veya lokantanın tahsilâtı bu belgelerle sabit olacaktır.

4. İşçiye kimlik karnesi de verilmesi bu kanunun taşıdığı yeniliklerden biridir.

5. Asgari ücret komisyonlarının tarzı teşekkülü yeni esaslara bağlanmıştır. Her mahalde ayrı ayrı komisyonların yerine bir merkezden idare suretiyle, asgari ücretlerin tesbitinde doğru ve gerçeklere uygun kararlar verilmesi sağlanmak istenmiştir.

6. Çalışan işçinin ücretinin ödenmesi, haklarının korunması istikametinde maddeler tanzim edilmiştir.

7. Bu kanuna tabi olmakla, sigortalı olmak birbirinden ayrılmıştır.

8. Ceza paralarının Çalışma Bakanlığının iradesi ile kullanılması yerine daha esaslı prensipler kanunlaşmaya namzet bu tasarı içinde yer almıştır.

9. Haftalık çalışma saati 48 saat kalmakla beraber haftada 5 gün çalışmak suretiyle iki gün tatil imkânı doğmuştur.

10. Zaruret karşısında senelik izinlerin bölünmesine de imkân verilmiştir.

Bu tasarı Senatomuz Karma Komisyonunda uzun müzakerelere vesile olmuş, Komisyonun ittifak halinde kabul ettiği maddelerinin yanı sıra, ekseriyetle kabul edilen maddeleri de olmuştur. Yüksek Meclisin kıymetli zamanlarını israf etmemek ve tekrarına meydan vermemek maksadiyle muhalif kaldığım maddeler üzerinde söz açmak istemiyorum. Maddelerin müzakeresi sırasında ayrıca mâruzatım olacaktır.

Tasarının tümü üzerindeki sözüm, toplu sözleşme düzeni içinde teferruattan sayılacak bâzı maddelerin bu kanun tasarısında yer almaması ve bâzıları üzerinde de değişiklik yapılması gerektiği kanısındayım. Bütün iş mevzuatının bir arada derleyici toparlayıcı karekterini tasvibediyoruz.

Memleket sanayiini geliştirmek iddiası ve hevesi içinde işçi ve işveren münasebetlerini en iyi şekilde hukukî bir düzene kavuşturmaya 32 yılın gerisine değil, daha iyisini ve faydalısını yapmaya mecburuz. Artık toplu iş hukuku işçi ve işveren münasebetlerine hâkim olmuştur.

Türkiyeyi sanayi ile, her şeyi ile kalkındıracak yolda çalışmalarımız ve kararlarımız olacaktır.

İş kanun tasarısının memleket yararına en iyi şekilde kanunlaşmasını, böylesine çalışma hayatı hizmetine girmesini yürekten diler, Heyeti Umumiyenizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Fikret Gündoğan, C. H. P. Grupu adına.

C. H. P. GRUPU ADINA FİKRET GÜN DOĞAN (İstanbul) — Muhterem Başkan, pek muhterem senatör arkadaşlarım; müzakeresini yapmakta olduğumuz İş Kanunu, Türkiye'de işçi sıfatını haiz kimseler için maalesef bir talihsizlik, bir hak kaybetme ve istikbale güvenle bakmayı temin edecek bir kanuna kavuşma yerine, çok kısa bir zaman evvel kazandıklarını elden çıkarma ve böylece gücsüz ve himayesiz kalma neticesine varan bir kanun niteliğini maalesef ihraz etmiş, iktisabetmiş bir kanundur. O itibarla önce bu talihsizliğine işaret etmek isterim. Ve büyük işçi kitlesine de hakikaten bu haklarının çok kısa bir zaman evvel elde edilmiş haklarının niçin ve nasıl kaybolduğunu bütün teferruatiyle anlatmıya kaadir olamıyacağım için de hakikaten o sınıftan, o insanlardan, zümreden özür dilerim, ama yine de dilimin döndüğü kadar bu konu üzerinde partimin görüşünü ifade etmeye çalışarak bu kanunla bilhassa muhterem Geçici Komisyonun bu zümre üzerinde nasıl bir düşünce ile, ne gibi bir hüküm dünyası getirmek istediğine elimden geldikçe işaret edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım; bildiğiniz gibi bu kanun 1964 yılında mensubolduğum partinin de Hükümette bulunduğu bir sırada meclislere sevk edilmiş ve 1936 yılında çıkarılmış 3008 sayılı İş Kanununun, iş hayatını düzenlemede yetersizliği sebebiyle meclislere sevk edilmiş bir kanun. Demek ki, mensubolduğum parti Hükümetteyken iş hayatının tekrar düzenlenmesini hissetmiş bir partidir. Bunu bu kanun burada bir defa daha müzakere edilmiş olduğu malûmu âliniz, orada da belirtmiştim, birçokları beni partimi fazla severlikle veya böylesine güzel eserleri hep partime mal etmekle kınamışlardı. Hakikaten ben o zaman bir fazla tarafgirlik yapıp yapmadığım hususunda tereddüt içinde idim. Ve partimin hizmetleri arasında bunu saymak da acaba biraz fazlaca bencil oldum mu diye düşünmüştüm. Fakat şimdi görüyorum ki, sevinçle demiyeceğim, esefle görüyorum ki, çok iyi olmuş, o zamn 1964 te sevk ettiğimiz o kanunla, bu kanun arasındaki aleyhe farkı, benim partimin görüşünün aleyhine, aslında koskocaman bir emekçi ve işçi kitlesinin aleyhine gelişmeyle ne kadar haklı olduğumu tarih bana isbat etmiş. Bu şeref bana değil hiç şüphesiz, mensubolduğum C. H. P. ye aittir. Tekrar ediyorum 1964 teki partim adına övünmem meğer ne kadar haklı imiş ve yerli imiş. Çünkü 1964 te meclislere sevk edilip buradan evvel Millet Meclisinden, bilâhara Senatomuzdan müzakere edilerek çıkan kanunun, bir müddet meselesinden dolayı, Anayasanın 93 ncü maddesi gereğince Cumhurreisi tarafından geri çevrilmesini mütaakıp, Millet Meclisinde 1964 teki aslından çok şey kaybetmeksizin çıkabilmiş, fakat üzülerek ifade edeyim ki, Senatomuzun Geçici Komisyonunda, büyük bir gerilemeye, büyük bir tahdide, hakların sınırlanmasına ve binnetice bir yıl evvel verilmiş hakların o zümre elinden alınmasına müncer olacak bir kanun tasarısı ile, bir rapor ile karşımıza gelmiş bulunuyorlar.

Bir tek kelimeyle ifade edersek, bu kanun ric'i bir kanundur ve bu vasfını katiyen kay-

betmiyecektir, eğer böyle çıkarsa. Tasavvur buyurunuz, bu Meclisteki 1966 yılında muayyen derecelerdeki hakları işçi zümresine vermiş ve kanunla artık o haklar işçinin malı olmuşken, biraz evvel arz ettiğim gibi bir ufacık müddet yüzünden geri dönmekle, bir yıl evvel bu Meclis tarafından işçiye verilmiş hakkın elinden alınması, bu kanuna ric'i bir kanun vasfını izafe etmemize delil olmuştur, sebebolmuştur. Nitekim gerek umumu üzerindeki konuşmalarımdan ve gerekse maddeler üzerinde yapacağım açıklamalardan vereceğim lâyihalardan, değiştirge önergelerinden anlaşılacağı üzere, hakikaten bu kanun ric'i, geriye dönmüş, geri gitmiş, gerilemiş hakları istirdadetmiş bir kanun niteliğini taşımaktadır. Acaba bu neden böyle olmuştur, diye sözümün başında bir cümle etmiştim. Öyleme geliyor ki, plân müzakereleri sırasında Muhterem Başbakanın konuşmalarından da anlaşılacağı üzere, Türkiye'de son yıl içinde 1966 - 1967 devresinde, sosyal haklara bugünkü iktidar tarafından gereği kadar önem verilmediği ve sosyal haklara sahibolmak istiyen zümrelere çok esirgenerek bu hakların verilmek istendiği, büyük zümreler ve kütleler yerine, bir kısım insanların, bir kısım zümrelerin, azınlıkta olan zümrelerin himaye edilmek istendiği aşikâr bir karakter olarak, bir siyasi karakter olarak tezahür etmektedir. İşçilere bir kanun mu çıkaracaksınız ve şayet ondan evvel çıkarılmış kanunlarda işçiler birtakım haklar mı iktisabetmiştir, yeniden düzenliyeceğiniz kanun, şimdi bundan evvel çıkarılan kanundan ileri mi olmak lâzımgelir, mantıkan? Hayır, öyle yapılmak istenmemiştir. 1936 yılında çıkarılan kanundan dahi daha geri gidilerek birtakım haklar kısılmış ve bir yıl evvel buradan çıkan kanunla verilen haklar geri alınmıştır, istirdadedilmiştir. Bu yalnız bunda mı böyle olmuştur? Hayır, bütün sosyal meselelerde, dikkat buyurursanız, bilhassa plânlama konuşmalarında ve müzakerelerinde meydana çıkmıştır. Adalet Partisi iktidarı halk kütlelerine ve zümrelerine, büyük kütlelere daha doğrusu hak vermekte, esirgeyici bir duruma maalesef girmiştir ve bunu da çoğu defa salâhiyetli ağızlar şöylece bir esbabı mucibeye bağlamak istemişlerdir. Ortam hürdür, ortam serbesttir, her vatandaş dilediği işi yapar, sabahleyin kalkın ister müteşebbis olur, ister işçi kalır. Hiç kimsenin diğerinden farklı muameleye tabi tutulması doğru olmaz.

Türkiye'de 28 milyon müteşebbis vardır, şu adam müteşebbis demektir, bu iş sahibi müteşebbis sayılır ve saire gibi, çok eskiden revaçta bulunan, şimdi artık sosyal muhtevaları kaybolmuş, anakronik olmuş, zamanın üzerlerinden geçmesiyle hükümden düşmüş görüşler, serbestçi, görüşler, liberal görüşler tekrar ihya edilmek istendiği içindir ki, işte her hangi bir kütleye ve zümreye hak verici bir kanun mevzuubahsolunca, derhal bu görüş, bu düşünüş, bu serbestçe, bu başıboşçu, tâbir caizse, herkesin kendi kaderiyle başbaşa kalmasını öngören ve kaderini düzeltmiyen adama cemiyetin, Devletin her hangi bir müessir yardımda bulunmasının lüzumlu olmadığına inanan bir zihniyetin eseri, mahsulüdür ki, hangi zümreye hak verilmek icabediyorsa, o zümrenin hakları esirgenmiş, kısıtlanmıştır. Sanılmıştır ki, böyle yapılırsa Türkiye'de sermaye birikir, sanılmıştır ki, böyle yapılırsa Türkiye'de sanayi devrimine kaynak bulunur. Yani sanılmıştır ki, 16, 17, 18, 19 ncu asırlarda İngiltere'lerde, Fransa'larda, Almanya'larda işçi istismarı ile, işçinin hayatını değere ınkilâbettirmek için âzami şekilde onun hayatını bozucu, istismar edici ve insanlık haysiyetine yakışmaz bir şekilde kullanmanın neticesi husule gelen sermayenin Türkiye'de birikeceği ve bu sermaye ile Türkiye'de büyük sanayi devrimi yapılacak. Böyle bir zan, böyle bir kanaat olacaktır ki, maalesef işçinin veya çalışan her hangi bir kimsenin hakkı mevzuubahsolunca, onun emeğinin kapital tarafından rahatça ve serbestçe istenildiği biçimde ve kapital lehine terk edilmesi öngörülmüştür. İşte şimdi müzakeresini yaptığımız bu kanun maalesef bir sene evvel alınmış hakları dahi geri almak suretiyle, biraz evvel arz ettiğim zihniyetin eseri, mahsulü olarak böylesine vakti geçmiş, anakronik olmuş, değerden düşmüş birtakım görüşlerle, bu İş Kanunu mihverinden, gayesinden uzaklaştırılmış, çıkarılmış bulunmaktadır. Halbuki, bilinmesi gereken bir gerçek şudur ki, bir memlekette iş hayatı emek sahiplerinin lehine ne miktarda ve ne derecede onların lehine düzenlenirse, o memlekette sermaye birikimi daha kolay olur. Bilinmesi lâzımgelen bir gerçektir ki, emek ne miktarda ve ne derecede korunursa, o memlekette istihsal üretimi, dağıtım ve dola-

yısiyle tüketim canlanır, genişler, büyür. Bir kelime ile ekonomide büyümeyi, ilerlemeyi, kalkınmayı istiyen toplumlarda emeği eski devirlerden kalma fikirlerle kapitalin emrine verip, onun ezgisine, onun sömürmesine mâruz bırakmak yerine, emeği gerek maddi bakımdan, gerek mânevi bakımdan değerlendirmek, kıymetlendirmek emeğin hakikaten hakkını vermek ve bu suretle kalkınmayı başarmak mümkün olur.

Tarih içinden birkaç misalle durumu ararsak, durumu gözden geçirirsek, şuna raslarız : Başka ülkelerin haklarını sömürmek yoluyla sınai devrimlerini başarmış Batı - Avrupa ülkelerinde, Birinci Cihan Harbinden sonra, özellikle İkinci Cihan Harbinden sonra başka ülkelerin haklarını sömürme imkânları kalmamıştır. Kolonya sistemi toplumun tarihî akış önünde mahvolmuştur ve sömürgecilik ortadan kalkmıştır ve sanılmıştır ki, sömürge usulü ile sanayi devrimini başarmış garp ülkeleri bu sömürme düzeninden mahrum kaldıkları an, sanayileri çökecektir, iflâs edecektir ve artık o memleketlerde refah, hattâ yaşama imkânı kalmıyacaktır. Çünkü, o ülkelerde gelişme, ekonomik oluşum başka ülkelerin halklarını, hattâ kendi iç halklarını sömürmek ile olmuştur diye bir kapitalizm kaidesi vardır. Ama, İkinci Cihan Harbinden sonra sömürgecilik kalkınca, başka ülkeler haklarını sömürme imkânı ortadan kalkınca, o garp ülkelerinin ekonomi alanında çöküşleri veya gerilemeleri, şöyle dursun, aksine ilerledikleri müşahede edilmiştir. Bugün Holânda hemen, hemen hiçbir müstemlekeye sahibolmadığı halde, ekonomisinin en parlak devrini yaşamaktadır. Bugün Belçika Kongo'yu ve saireyi kaybettiği halde, istismar prensibini, istismar kanalını çalıştırmadığı halde, işletemediği halde, ekonomisinin en parlak devirlerinden birisini yaşamaktadır. Fransa sömürgelerini kaybettikten sonra canlı bir ekonomi haline gelmiştir. Cezayir ve saire koptuktan sonra o Fransa'da diğer Garp ülkelerinde görülen, canlı olmıyan ekonomik hal, bu sömürgelerin kaybından sonra canlanmış ve bugün Fransa hatırı sayılır bir ekonomi düzenine ulaşmıştır. Demek ki emeğin istismarı yolu ile sermaye terakümü ve dolaylı olarak, sanayi devriminin başarılacağını ve Türkiye'de de, böyle bir sürenin takibedilmesi lâzımgeldiğini öngören, düşünen zihniyet tamamen yanlış yoldadır. Bilimsel ve deneysel donelere, verilere aykırı hareket etmektedir. Bizim şimdi müzakeresini yaptığımız İş Kanununda 1966 dan çok daha geri gidildiğini söylediğim zaman, işte emeğin istismarına maddi olarak veya işçinin iş teminatı maddi - mânevi olarak, bu unsurları itibariyle geriye götürmüş dediğim zaman bu eski zihniyetin, bu topal zihniyetin eseri olarak bu kanunda bir sene evvel verilen haklar geri alınmıştır demek istiyorum. Hemen isterim ki, inşallah burada konuşurken daha iyi anlıyacağız. Bu kanunda bu ric'ilik, bu geri gitme, verilmişi alma, bu istirdatı, bu eski zihniyete bağlılık inşallah madde madde görüşülürken, görüşümüz istikametinde değiştirilir. Ve bu ricattan bu kanun kurtulur.

Tarih içinde sömürülen ülkelerin, sömüren ülkeler lehine büyük sermaye birikimine sebep teşkil ettikleri görüşünün yanına bir de üniteler içindeki vetirelere bir göz atarsak, yine bugünkü müzakeresini yaptığımız kanunun kabul ettiği esasların yanlış olduğu meydana çıkacaktır. Pek bilinen bir gerçektir ki, bir sanayi işletmesinin en büyük müşterisi, kendi işçileridir.

Sanayi işletmelerinin emekçileri maddeten ve mânen ne derece teminat altında yaşarlarsa, ücretleri ne derece yüksek olursa, iş emniyetleri ne derece sağlam olursa o çalıştıkları fabrikaların mamüllerini daha fazla almak suretiyle tekrar üretim süresince, ekonomide çok mühim olan üretim ve tekrar üretim sürecine o ülkenin tekrar girmesini sağlar. Yoksa bugün bizim kanunumuzda yapıldığı gibi, işçi haklarını maddi - mânevi, esirgiyerek vermek, tahdidetmek, kapital emrinde daha çok bırakmak suretiyle ve düşünülen, yahut elde edilmek istenilen gaye tahakkuk etmiyecektir. Aksine para olarak, madde olarak, ücret olarak veya mânevi destekler olarak, teminatlar olarak ne dereceye kadar işçilere emekçilere imkân bahşedilirse, üretim ve tekrar üretim süreçleri ülkemizde devam edecektir ve zannederim kalkınmanın formortrisi de bu olacaktır. Para ekonomisi içine bütün nüfusunuz büyük kısmı dâhil olmıyan ülkelerde, kalkınma mümkün olmamıştır ve olmıyacaktır. Az ücret, teminatsız iş hayatı, para ekonomisine dâhil olmıyan insanların adedini artırır. Buna mukabil haklı ücret, âdil ücret ve âdil iş emniyeti, sağlam emniyet para ekonomisi içine daha ziyade insanın girmesini sağlar. Ve bu suretle ekonomide üretim ve tekrar üretim süreci de-

vam eder. Binaenaleyh, İş Kanunumuzda geçen seferkine nazaran, işçilerin aleyhine düzenlenmek istenen maddelerin bu esbabı mucibe ile de ric'i maddeler olduğu ve verilmiş hakları geri alıcı maddeler olduğu ve Türk ekonomisine de zararlı bulunduğu bu iki misalle açıkça ortaya konulmuştur, konabilir. Bunlar doğru ekonomik görüşlerdir kanısındayız.

Muhterem arkadaşlarım, bu kanunun tümü üzerinde daha çok söz söylemek mümkündür. Ama bilmek lâzımgelir ki, bu kanun iş hayatını düzenlerken birtakım meselelerle bu düzenleme işini yerine getirmeye çalışmıştır. Bu maddeler çok dikkatle okunduğu takdirde tümü üzerinde arz ettiğim mütalâaları doğrulıyacak mahiyettedir. Bu itibarladır ki, tümü üzerinde bu kanunun mahiyetini belirten sözlerimizin dışında daha çok söz söylemenin hem vaktinizi alacağını hem de soyut birtakım sözler söylemiş olduğum kanısına varabileceğinizi düşünerek, işin somut örneklerini vermek üzere, maddeler üzerinde tadil tekliflerim olacaktır. O tadil tekliflerinin izahatı sadedinde biraz evvel arz ettiğim hususların varlığı teyidedilecektir. O itibarla fazlaca vaktinizi almıyacağım. Ancak şunu bir defa daha söylemekten kendimi alamıyacağım. Muhterem Senatomuzun, büyük Senatomuzun, Yüce Senatomuzun bir yıl evvel verdiğini, bir zümreden arada böylesine bir gerilemeyi icabettirecek ekonomik ve sosyal her hangi bir hâdise cereyan etmediği halde, sadece birtakım iş çevrelerinin gayet güzel kâğıtlara renkli renkli yazılar bastırıp, bütün milletvekili ve senatörlere göndermeleri sonucunda, «başkaca bir hâdise, hatırlamıyorum Türkiye'de ekonomik ve sosyal bir hâdise» sonucunda bir nevi baskıya mâruz kalmışçasına komisyonumuzun kanunda geriye doğru yaptığı tâdillerin mucip sebepleri yoktur, ekonomik ve sosyal nedenleri yoktur. Ama, biraz evvel işaret ettiğim bâzı grupların baskılarının aşikâr tesiri meydandadır. Yüce Senatodan bu kanunun bir yıl evvel verdiğini geri alan bir kanun halinde çıkmasını önlemek üzere, Türk Milleti adına müteyakkız bulunmasını istirham eder, saygılarımı sunarım efendim.

BAŞKAN — Sayın Güdoğan, tenkid yapma sadedinde komisyonu töhmet altında bırakmaya hakkınız yoktur. Rica ederim, tashih buyurunuz ifadenizi.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Muhterem Başkanım, bendeniz, bana niyabeten, yani benden kasdım, tabiî Senato üyesi olarak bendenize niyabeten demekten maksadım, bir kimseyi merkezî temsil etmiyorum, bana niyabeten iş gören bir komisyonun, bir yıl evvel buradan çıkmış bir kanunu ortada ekonomik ve sosyal her hangi bir zorlayıcı sebep bulunmadığı halde, bu kanunda birçok maddeleri, işçi aleyhine, daha doğrusu evvelki metin aleyhinde değiştirmiş olmasını acaba, sosyal ve ekonomik sebebe bağlı olmadığı halde acaba, benim de gözüme yani gözüm diye tâbir ettiğimiz bu mebusların, senatörlerin dolaplarına tonlarla diyeceğim kadar çok gelmiş birtakım ve bu İş Kanununu şöyle çıkarın, böyle çıkarın diye ve çıkarmazsanız Türkiye'de ekonomik hayat böyle olur, üretim böyle olur, şöyle olur diye âdeta tehdidedercesine, korkutarcasına, ürkütürcesine birtakım broşürlerin sebebolması gibi bir duruma benim namıma niyabeten iş gören komisyonun kapılmadığını ümidetmek isterim. Kapılmıyorlarsa, kapılmamışlarsa memnun olurum. Kapılmışlarsa benim namıma iş gören bir komisyona bu tenkidi yapmak da milletvekilliği hakkımdır. Hürmet ederim.

ÖMER FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Tenkid değil, töhmet altında bırakıyorlar Sayın Başkan,

BAŞKAN — Rica ederim, tashih ettiler, ümidettiklerinin, böyle bir tesir altında komisyonun bulunmadığını ümidettiklerini beyan ettiler.

Şimdi Sayın Muammer Obuz, Güven Partisi Grupu adına.

GÜVEN PARTİSİ GRUPU ADINA MUAMMER OBUZ (Konya) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, Güven Partisi adına İş Kanunu tasarısı üzerindeki görüşlerimizi kısa hatlariyle arz etmeye çalışacağım.

İş sahası ve işçi ve işveren konularında neler düşündüğümüzü umumi bir anlatış tarzı içinde, belirtmek icabederse sözlerimize şöyle başlamak isteriz : Sosyal konular, ezcümle çalışma ve sosyal güvenlik konuları üzerlerinde önemle durduğumuz meselelerdir.

Sendika hürriyetinin korunmasının, işçi ve işverenler sendikalarının süratle kurulup gelişmesinin iş hayatımızın barış ve sosyal adalet il-

keleri içinde teşkilâtlanmaları bakımından büyük önem taşıdığına inanmaktayız.

Türk işçilerinin siyasi kanaat farkına bakmaksızın bir araya gelmelerini, onların eskimiş ideolojilere dayanan kuruluşlarda değil, sosyal adaleti barış içinde sağlamayı hedef gözeten millî kuruluşlar içinde toplanmalarını benimsiyen, çalışmalarına yardımcı olacak gayretlerimize inanela devam etme kararındayız.

İşçilerimiizn ve işverenlerimizin aralarında her konuda adaletli bir denge sağlıyacak ve is konularında toplum yararını çeşitli çıkarların üstünde tutacak bir anlayışa sahip bulunmaktayız.

İşcilerimizin, özelliklere göre, çalışma bakımından gerekli her türlü teminata kavuşturulmalarını gaye edinmişizdir.

İşbasında eğitim ve mesleke yönetim mesailerinin lüzumlu olduğu kanaatindeyiz. İscilerimizin en mesut yaşama şartlarına ve imkânlarına kavuşturulabilmeleri icin her alanda asgari ücretlerinin adaletli bir şekilde tâyin ve tesbitine yürekten inanmışızdır.

İşcilerimizin sosyal güvenlik hakları, hastalıklara karşı korunma hakları, dinlenme hakları, mesken ihtiyacları çocuk yuvalarına kavuşmaları, kreşlerinin olması ve bilhassa emekli işcilerimizin esenlik evlerinin tahakkuk ettirilmesi gönlümüzde yaşıyan inançların başında gelmektedir.

İşcilerimizin, İktisadi Devlet Teşekküllerinde idareye katılmaları İktisadi Devlet Teşekküllerinin kârlarına katılmaları bizim için uğrunda çabalar sarf edeceğimiz bir gayenin ifadesidir.

Yurt dışındaki işçilerimizin her meselesi parti programımızda yer almıştır.

Bütün bu konular, fırsat düştükçe imkânlar elverdikce Heyeti Umumiyenize ve umumi efkâra arz edilmekte olan parti görüşlerimizdir.

Tetkik etmekte olduğumuz tasarı hakkındaki görüşlerimize gelince :

Muhterem arkadaşlar bilindiği üzere Borçlar Kanunumuzun hizmet akdi ile alâkalı hükümlerinin, zaman içinde inkişaf eden iş hayatımızdaki memleketimizdeki iktisadi ve içtimai şartlara da muvazi gelişmelere lâyiki veçhile cevap verememesi üzerine 1936 yılında çıkarılan İş Kanunumuz muhtelif tadilleri ile ve çıkarılmasını emrettiği değişik konulardaki meselâ 8 saat mesai fazla mesai iş emniyeti ve işçilerin sağlıklarının korunması, iş ihtilâflarında uzlaştırma yollarının bir usule bağlanması, iş yerlerinin kontrolu v. s. gibi değişik konulardaki nizamnameleri ile bugüne kadar yürürlükte kalmıştır.

Bugünkü iş hayatı aslında gerek Borçlar Kanunumuzun ve gerekse 3008 sayılı İş Kanunumuzun ve bunların tatbikatının verdiği neticeler ve aynı zamanda bir teamül anlayışı içinde, bir düzene tabidir. İşveren işçi münasebetindeki dengeyi memleketin umumi, iktisadi ve içtimai karakteri zaviyesinden tetkik etmek ve değerlendirmek, bugünkü şartlarımız bakımından da bir emri vâkidir.

1960 yılından beri, hattâ daha önceki yıllardan beri 3008 sayılı Kanunun üzerinde yapılan tadil çalışmaları bugüne kadar devam edegelmiştir.

Bu kanun tasarısı ne zaman hazırlandı, kim hazırladı, küçük bir noktaya değinmekle yetineceğim : Benden evvel C. H. P. Grupu adına söz alan Sayın Gündoğan arkadaşım işgücü için, tasarıyı bir talihsizlik, bir hak kaybetme, kazanılanı elden kaçırma, güçsüz kalma neticesidir şeklinde nitelemiştir. Aynı partinin sözcüsü dört ay evvel Millet Meclisinde 10 . 2 . 1967 tarihli zabıt ceridesinin 485 nci sayfasında aynı tasarıyı övmekte ve bu kanunun hazırlanması şerefinin kendilerine aidolduğunu ve işçi hakları yönünden birtakım yenilikler getirdiğini ifade etmiştir.

RIZA IŞITAN (Samsun) — Sen tasarıyı okumamışsın her halde.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin efendim.

RIZA IŞITAN (Samsun) — Sen her halde tasarıyı okumamışsın.

BAŞKAN — Rica ederim müdahale etmeyin efendim.

MUAMMER OBUZ (Devamla) — Rıza Beyefendi, lûtfen konuşmayın kardeşim.

BAŞKAN — Sayın hatip, devam edin efendim.

MUAMMER OBUZ (Devamla) — Senato Komisyonunun tadilâtı Kanuna Millet Meclisindeki konuşmayı cerh ettirecek kadar bir ric'ilik kaydetmemektedir. Binaenaleyh tasarı ric'i değildir. Senato Komisyonları teklifleri değiştirebilir bunu görüşüyoruz.

Bu kanun tasarısı Parlâmento içi veya Parlâmento dışı tetkiklerinde geçirdiği safhaları ile (Maceralı bir tasarıdır) demek mümkündür. Parlâmentodaki müzakereleri dışında yeni düzenimizin ve Anayasamızın, şu cenahta şöyle bu cenahta böyle tefsire tabi tutulan bâzı şartları bâzı hükümleri karşısında ve dolayısiyle iş hayatına ve işveren ve işçi açılarından muhtasar bir tetkika tabi tutma yolunda sarf edilen gayretlerin mevcudiyeti karşısında, tasarıdan neyin istendiği açıkca belli edilmeden eski ve yeni hükümler üzerinde yapılan tenkidlerin haklılığına veya haksızlığına karar vermek kolay olmamaktadır. İlgililer ve umumi efkâr tereddüde düşmüştür.

Ayrıca, büyük kütleleri yakından ilgiliyen himayeye muhtaç işgücünü mâruz kalmakta bulunduğu zararlardan kesin surette kurtaracağı ümidiyle bağlanılan, işveren ile işçi arasındaki münasebetlerde pek büyük bir ferahlık getireceği sanılan işyerlerinde gelişmeler olacağ va'diyle işsizliğe ehemmiyetli nisbetlerde çareler buluvereceği hayal edilen bu yeni iş kanunu tasarısı Millet Meclisinde mâruz kaldığ biraz aşırı saydığımız tenkidler yüzünden bir inkisar da yaratmıştır.

Bize göre, uyanan bu tereddüt, husule gelen bu inkisar muvakkat olmalıdır.

Tasarı en iyisi değildir, noksanları vardır. Tasarıda, himayeye muhtaç işgücü tam mânası ile himaye edilememiştir. İşçi ve işveren münasebetlerine mutlak bir ferahlık ve hakkaniyet getirilememiştir. Tasarı, iş sahasını süratle tevsi edecek işsizliği umulanı kadar bertaraf edecek, pek başarılı, hükümleri de ihtiva etmemektedir. Daha da saymak mümkündür. Ancak Heyeti Umumiyesi ile Senatomuzda yapılmış ve yapılacak olan tadillerinde tahakkuku kaydiyle yeni iş kanunumuzun, memleket iş hayatına faydalar getireceğini ümidetmekteyiz.

Bir taraftan tasarıya Borçlar Kanunumuzun hizmet akdi müessesesi 3008 sayılı Kanunda olduğu gibi temel haklar olarak intikal ettirilmiştir. Mahkeme içtihatlarından ve sair tatbikattan faydalanılarak tadiller öngörülmüştür. Bu cihet pek önemli olarak göz önünde tutulmalıdır.

Söz buraya gelmiş iken bir müşahedemizi burada, bu noktadan istidlâl ederek ifade etmekte fayda ummaktayız. Gerek Parlâmento içi ve gerekse Parlâmento dışı tasarıya yöneltilen tenkidlerin bir kısmı anahizmet akdi müessesesinin Hükümlerine tevcih olunmaktadır. Bu husus, bilmem başka arkadaşlarımın da dikkat nazarlarını çekti mi? Meselâ belirli süresi bir yıl veya daha uzun olan sürekli hizmet sözleşmelerinin bağlandığı şekil, fesih ihbarları, müddetle, hizmet akdinin temdidi, fesih sebepleri bu meyanda zikredilebilir.

Borçlar Hukukunun anayapısından istiane olunarak tasarıya aktarılmış olan hükümler nazari tenkidlerin ekserisine hedef tutulmuştur

Muhterem arkadaşlarım, diğer taraftan sosyal adalet anlayışına ve Anayasamızda ferde tanınan sair hak ve hürriyetlerin çerçevesi içinde mütalâa edilebilecek olan (Sözleşme serbestisi) ne saygılı kalınarak birtakım teminatlarla takviye edilecek olan insangücünü en iyi ve en teşvik edici şekilde değerlendirmek ve bu değerlendirmeyi ekonominin karma düzenini göz önünde bulundurarak yapmak ve dolayısiyle gerek kamu sektörü ve gerekse özel sektör alanlarını dikkatle terazilemek tasarının hazırlanması Plânını teşkil etmiş ve birtakım yeni hükümler böyle gelmiş ise bu kayıtlayıcı şartları ayarladığı nisbette tasarıyı başarılı saymak mümkündür.

Bizim son zamanlarımızın siyasi ortamının Devlet İş Kanununu hazırlarken, işçiye teminat sağlamayı işçi ve işveren arasındaki hak ve vecibeleri adalet duygusuna göre dengelemeyi, fikir ve beden işçilerini gerek teminat ve gerekse adaletli hak ve vecibeler açısından ayrı ayrı mütalâa etmeyi ve değerlendirmeyi ve asgari ücret müessesesinin usul ve esastan daha uygun şekilde tatbikat olarak bir vahdete ulaştırmayı, işgücünün sağlık, izin, tatil, dinlenme ihtiyaçlarını karşılamayı, sakat ve hükümlü gücünü yararlı hale getirmeyi iş ihtilâflarını kolay yoldan neticeye ulaştırmayı ve emsali Devletin yapmıya mecbur olduğu hizmetleri ele almış ise, iyi niyetle, bu yolda gayretler sarfetmiş ise bundan memnunluk duyarız.

Bu tasarıya Anayasamızın ışığı altında şimdiye kadar isdar olunan grev lokavt, toplu sözleşme ve sigortalarla ilgili vesaire gibi iş sahasının doğrudan doğruya malı olan mevzuatın ve diğer hükümlerin birbirlerine muvazi ve yekdiğerini tamamlıyan kadrosu içinde mütalâa edersek isabet-

li hareket etmiş oluruz. Bu taktirde yalnız iş kanunu tasarısının içinde kalarak ortaya atılan tenkitlerin daha doğru yoldan kesin değerlendirilmesi mümkün hale gelecektir

Muhterem arkadaşlar İş Kanunu tasarısı vesilesi ile bâzı çevreler Türkiye'de Devletin (Sosyal Devlet) vasfı ile işçi için gerekeni yapmadığı iddiasını hayli umumi ve mutlak bir isnat halinde ortaya atmaktadırlar. Bu iddia gerçeğe uygun düşmez.

Memleketimizde Cumhuriyetten beri, hususuyle İş Kanununun çıktığı 1936 yılından beri çalışma mevzuatımız sosyal adalet istikametinde, devamlı ve süratli ilerlemeler kaydetmiştir Asıl üzerinde durulması icabeden bütün bu ilerlemelerin sınıf kavgası ve sınıf mücadelesi ile değil, fakat sosyal adalete ve vatandaşların aynı millet potası içinde kaynaşmaları gerektiği inancına davanan bir Devlet görüşü sayesinde temin edilmiş bulunmasıdır. Memleketimizde değişen şertlara muvazi olarak çalışma mevzuatımızın aynı temel zihnivet içerisinde sosyal adalet istikametinde devamlı ilerlemeler kaydedeceğinden hiç birimizin şüphemiz olmamalıdır. Türk içtimai hayatına bu gerçeğin hâkim olması ve aralarında mevcudiyeti tabiî sayılacak uyusmazlıklar ne olursa olsun. Türk işçisinin ve Türk işvereninin bu gerçeği bilmeleri ve kendilerinin her şeyden önce Türk milletinin mensubu olmanın mesut temel inancına sahip bulunmaları sınıf kavgası tahrikçilerini kesin başarısızlığa götürecektir.

Biz Güven Partisi grupu olarak, sosyal adalet alanında ilerlemenin, sınıf kavgası ve mücadelesi yolunda asla değil fakat sosyal hukuk Devleti ve millî hukuk Devleti ilkelerinin icaplarını bir arada mütalâa eden bir anlayış içinde bu mutlak anlayış içinde bulmak yolundan mümkün olacağına kaani bulunmaktayız.

Muhterem arkadaşlarım tasarıda sucluluk ve mesulivet hem âmme hukuku, hem de hususi hukuk acısından tetkik olunmalıdır. Tasarıdaki akti mesulivetler ve kanuni mesulivetler, kusurdan doğan mesulivetler, malî veya cezai mesulivetler ve çeşitli ceza müeyyedeleri tavsif ve tevcih bakımından bir ölçüde birbirlerivle karıstırılmısdır. bu hal tasarının bünvesinden gelmektedir Müessese tariflerinde, ıstılahların kullanılmasında kelimeler rasgele ele alınmaktadır. Yalnız bu tasarıda değil, önümüze gelen birçok mevzuda, bu zaafa rastlamaktayız. Bakanlarımızın görevleri dikkate sevketmesini temenni etmekteyiz. Tasarının yalnız ender yerlerinde olsa neyse bir maddesinde, bir fıkrasında, hatta bir cümlesinde yanyana rastlanan bazan şu mânada, bazan bir başka mânada, hattâ, zıt mânalarda kullanılmış ve ancak hukuki muktesebat ile daha doğrusu hukukî kehanet yolu ile çözümlenebilen deyimler tesbit etmişizdir. Meselâ (muamele yüklemi akitten doğan yüklem ve sorumluluk - Zorunluk - mesuliyet - yüklem; vecibe) ve (Ek - bölüm - eklenti - müştemilât) ve (Şumûl - kapsam) ve (Bildirim - bildiri - tebligat - ihbar-tebliğ) ve (İş-hizmet) ve (Akit sözleşme-mukavele - yazılı sözleşme - yazılı akit) ve sürek - müddet - süre vâde önem) ve anlaşmayı feshetmek - çözmek - muameleyi bozmak - mukaveleyi ortadan kaldırmak) v.s. Parlâmento bunları tashih ile meşgul edilmemelidir,

Muhterem arkadaşlarım, önemsiz gibi görünen bâzı kanun tekniği ile bağdaşamaz yerleri de vardır. Meselâ bir maddede kendisinden sonra bir bambaşka bâba, hatta maddeye atıf yapmak olağan değildir ve yine meselâ bir madde bünyesinde değişik muhtevalı istisnalar bir arada toplanmamak lâzımdır. Tasarıda bu hale sık rastlanmaktayız. Bunların parlamento komisyonlarında hele umumi hevetlerinde tashihlerine, birçok bakımlardan imkân olmamaktadır. Birçok kanunlarımız maalesef bu cihetten illetli olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, tasarının heyeti umumivesi ile önemine değinmek istiyorum. İş hukuku, millî olmaktan çıkmış, milletlerarası bir sahaya intikal etmiştir. Biz milletlerarası münasebetlerde bu tasarı ile Dünya milletleri huzuruna da çıkmaktayız. Sosyal güvenlik hakkı, çalışma hakkı, çalışma şartları, çalışma ve sözleşme hürriyeti, dinlenme hakkı, kamu hizmetlerine iştirak hakkı, sağlık hakkı, ücretde adalet sağlanması, toplu sözleşme grev hakları, topyekûn işçi ve işveren hakları, diğer insan hak ve hürrivetleri bizimde altında imzamız bulunan milletler arası anlaşmalarla hür ve hükümran milletlerin karşılıklı teminatı altında bulunmaktadır. Bu tasarı insan hakları evrensel beyannamesine ve bununla ilişik sözleşme muhtevasına, iş hukuku açısından inanarak katıldığımızın bir örneğini vermelidir. Milletlerarası bir belgevi Türk millî iradesini temsilen, bu tasarıdaki ve diğer iş sahası ile ilgili yeni mevzuatımızdaki hükümlerle bir kere daha teyidetmiş

bulunmaktayız. Bu bize mutluluk kazandıracaktır.

Muhterem arkadaşlarım; tasarıda zirai iş gücünün bir teminata bağlanmış olması veya ele alınmış olması bizi tabiatiyle ilgilendirmiştir Üzerinde önemle durduk ve durmaktayız. Ancak, meseleyi derinliğine tetkik ettiğimiz zaman vardığımız netice tasarıyı hazırlıyanlara hak kazandırmıştır. Nitekim biz Güven Partisi olarak programımızın hususi bölümlerinde zirai iş gücüne yer vermişizdir. Zirai iş gücünü temsil eden büyük çoğunluğa lâyık olduğu en içten gelen alâkanın gösterilmesi zaruretine inandığımızı ifade etmişizdir. Programımızın 110 ncu maddesi (tarım işçilerimizin ve toprak sahibi olmıyan işçilerimizin haklarının korunmasına önem verilmesini) emreder. Biz, Güven Partisi olarak bu sözümüze sadakati mutlakamızı, zaman içinde, ispat edeceğiz. Ancak şunu tesbit etmek durumundavız ki, tarım işi bir hususivet arz eder. Bunun için, tarım işi devri olduğu için ve mevsim ve iklim şartlarına, bölge imkânlarına sıkı sıkıva bağlı bulunduğu için bu, ve sektör işçilerine umumivetle, ekonomik ve sosval şartlarının, geçim imkânlarının, mesken, sağlık, eğitim ve öğretim vasıtalarının ve bağlı bulundukları görgü ve geleneğin alışkanlıklarının hassas bir tefrike tabi tutulmasına inandığımız için, tarım işçilerinin bu tasarıda mütalâa edilmemis olmalarını yadırgamadık. Belli - başlı müstakil, en önemli bir konu olarak tarım işinin ele alınması ve tarım işçileri haklarının bir nizam altına alınması zaruretine inanarak bu yoldaki çalışmaların ayrı bir tedvine tabi tutulmasının zaruretine işaret etmeyi vazife biliriz.

Muhterem arkadaşlarım, Güven Partisi Grupu olarak esnaflık sektöründe, işçi ve işveren münasebetlerinin tanzimine de büvük önem vermekteyiz. Bu konunun en iyi sekilde halledilmiş olması, bu sektörün hususivetlerine uygun gelen çıraklık müessesesinin bugünkü şartlarımızı dikkate alan ve sınai gelişmemizi verimlilik açısından teşvik eder mahivette bir kanuni düzene kavusturulması ile mümkün olacaktır.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; bu kanun tasarısı vesilesiyle ileri sürülen tenkidlerden biri de (bu tasarı Türk işçisinden, bugün mer'i mevzuat ile tanınmış bulunan bir kısım hakları geri almıştır) iddiası idi. Biz bu tenkide katılmamaktayız. Güven Partisi Grupu olarak biz inanmaktayız ki Cumhuriyet Senatosundan çıkacak olan metin, bu iddianın doğru olmadığını, aksine sosyal adalet istikametinde ve gerçekçi bir şekilde, yeni gelişmelerin derpiş edildiğini bu tasarı ispatlıyacaktır.

İş Kanunumuzun memleket ve milletimize hayırlı olmasını temenni eder, hepinizi Güven Partisi Grupu adına saygıyla selâmlarım.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grupu adına Sayın Cahit Okurer.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA CAHİT OKURER (İzmir) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım, müzakeresini yapmakta olduğumuz İş Kanunu üzerinde bu ana kadar grup sözcüleri mütalâalarını izah ettiler. Bu sözcülerin görüşleri arasında, dikkat buyurduğunuz şekilde, bâzı farklar ve bazan da birbirinden tamamen ayrı görüşler belirmektedir.

Meselâ C. H. P. sözcüsü bu kanunu bir talihsizlik olarak vasıflandırıyor, ve bunu bir geriye gidiş, kendi tâbiriyle ric'ilik vasfı ile belirtiyor. Bu itibarla sarih ortaya koymuş olmamakla beraber, kanunun bütünlüğüne karşı bir görüşü de telkin etmiş bulunuyor. Diğer taraftan Güven Partisi sayın sözcüsü bu kanunun bâzı noktalarında değişik mülâhazaları olmakla beraber, kanunu esas itibariyle tatmin edici bulduklarını belirtmiş bulunuyorlar. Bu şekilde sayın sözcülerin ve şimdi de meselâ A. P. sözcüsü olarak benim bu kanun üzerinde ortaya koyacağımız görüşlerin birbirlerinden farklı oluşu üzerinde önce durmak istiyorum. Niçin bir kanun üzerinde bu şekilde birbirinden farklı görüşler, hattâ birbirinden tamamen ayrı kutuplar halinde toplanan görüşler ortaya çıkıyor? Şüphesiz herşeyden evvel akla ilk gelen, sözcülerin muhtelif değişik partilere mensuboluşları düşünülecektir. Fakat, konuşmalara ve izahlara dikkat edilirse bu farklılığın sadece ayrı partilere mensubolmaktan, o partilerin kendilerine mahsus görüşlerinin neticesi olarak meydana çıkmış olmaktan, daha farklı olduğu belirecektir. Evvelâ müsaade ederseniz, şunu ifade etmek isterim ki, yalnız böyle bir kanun üzerindeki görüşmede değil, her hangi bir mesele üzerindeki görüşmede, günlük hayatımızda birbirimizle olan temaslarımızda, yaptığımız fikrî münakaşalarda

yine birtakım farklı fikirler, farklı görüşler ortaya çıkıyor ve hattâ bazan da bu farklı fikirler ayrı iki kutup halinde birbirinden uzaklaşıyor. Ama bazan da çok defa, uzun münakaşalardan sonra yahu, ikimizde aynı şeyi söylüyormuşuz diyoruz. Bu kendi ferdî hayatımızda çok defa vâkı olan bir gerçektir. Uzun münakaşalardan sonra meğer aynı şeyi müdafaa ediyormuşuz, aynı şeyi söylüyor muşuz dediğimiz oluyor. Kanatimize göre, ayrı partilere mensubolmak yanında, birbirimizden farklı düşünceye bizi sevk eden, bizim üzerimizdeki dıştan gelen telkinlerden kurtulamayışımızdır. Ailo ocağından başlıyan, okulda devam eden, yetiştikten sonra hayatın içinde muhtelif organların tesiri altında edindiğimiz birtakım fikirler, fikir kırıntıları, bilgi kırıntıları vardır. Eğer tam bir irade ile zihnî bir silkinme yapıp bu fikir ve bilgi kırıntılarından kendimizi kurtarabilirsek, o zaman, pek çok noktalarda aynı şekilde düşünme imkânına erişmiş olabiliriz. Ben şahsan bunu mümkün görüyorum, grupum adına da. Bilhassa Senatonun muayyen ilmin gerektirdiği neticelere varmaktan bizi alıkoyması için daima önhükümlerden kurtularak meseleyi müzakere etmekte bir zaruret olduğunu, büyük faydalar meydana getireceğine işaret etmek istiyorum. Önce birtakım peşin hüküm dediğim zaman, doktrinlerden kurtulmamız lâzımdır. Bizi yanıltan birtakım doktrinlere saplanıp ve ona göre mütalâa ileri sürmemiz oluyor. Bugün her mesele artık bir ilmin mevzuu haline gelmiştir. Bir iş kanununun içine girecek olan meseleler dahi, bugün artık ilmin ışığı ile üzerinde durulacak ve neticeye varılacak meseleler halindedir. Bu itibarla, doktrinleri bir tarafa bırakarak, ilmin gerektirdiği yola düşürmeye biraz ehemmiyet vermemiz icabeder.

İş Kanunu üzerinde değişik noktai nazarların ortaya çıkmasında en mühim âmil, kanatimize göre, bakış noktalarının değişik olmasıdır. Her hangi bir mevzua her hangi bir maddeye dahi farklı noktalardan baktığımız vakit de, o madde, o mevzu farklı görünecektir. Burada biz doktrinleri bırakalım, doğrudan doğruya iş kanununun anamevzuu olan, işçi yani, bir insanı ele alalım. İşçi dediğimiz her şeyden evvel bir insandır. O halde meseleyi insanın kendi asli mahiyetine göre incelemek yolu-

na gittiğimiz vakit de aradaki görüş farkları gittikçe azalacak ve nihayet bir noktada birleşmek imkânı meydana çıkacaktır. Bu itibarla, Adalet Partisi olarak, grupumuz bu mevzua, iş kanunu mevzuuna her şeyden evvel insan fikrinden hareket ederek, insan haklarına gereken hakiki önemi vermiş olarak bakmaktadır. Kanunun mütalâasını ilk olarak ele aldığımız zaman bu noktadan hareket ediyoruz. Bu kanun işçinin hakları üzerinde, işçi ile işveren arasındaki münasebetleri iki taraftan birisini tutmamak şartiyle, teminat altına almayı istihdaf eden bir kanundur. İşçinin insan olarak, işçinin işçi olarak, elde etmesi lâzımgelen hakları, bu kanun içinde gereken ciddiyetle yerini bulmaktadır. Fakat, meseleye böyle bir noktadan değil de, başka bir noktadan baktığımız takdirde, elbette farklı görüşlere ulaşacağız. Diğer taraftan, insan fikri ve hakları yanında meseleye bir içtimai bütünlük görüşü içinde bakmamız gerekir. Bugün bu gibi içtimai proplemleri ele alışta, ilmin bize gerektirdiği ikinci bir nokta budur.

Psikolojik birtakım çalışmalar, sosyal psikoloji sahasındaki birtakım araştırmaların sonunda dahi, sosyal problemlere bakmanın, o sosyal problemlerin içinde yer aldığı ana bütünün, esas vasıfları ile birlikte mütalâa edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu itibarla parçayı içinde bulunduğu bütünden ayrı olarak mütalâa ettiğimiz takdirde, muhakkak yanlış neticelere varırız. Parça tek başına ayrı bir şeydir. Diğer parçalarla birleşerek meydana getirdiği bütünün içinde ayrı bir şeydir. Bu, eski klâsik psikolojik görüş karşısında bugün artık ilim âleminde tamamen kabul edilmiş olan bir görüştür. Bunun için diyoruz ki, işçiyi yalnız bir işçi sınıfı olarak ele almak ayrı bir şeydir, diğer sınıflarla birlikte meydana getirdiği millet bütünlüğü içinde ele alarak mütalâa etmek ayrı bir şeydir. Bunun için eğer bakış noktamız, yalnız sınıf fikrine dayanırsa başka neticelere varırız. Bakış noktamız doğrudan doğruya işçinin diğer zümre ve sınıflarla birlikte teşkil ettiği ana bütün olan, içtimai bütün olan millet fikri ile hareket ettiğimiz zaman da varacağımız neticeler yine başka olacaktır?

A. P. Grupu İş Kanununa, elimizde müzakeresini yaptığımız İş Kanununa, diğer taraftan ikinci olarak arz ettiğim görüşle bakmaktadır,

Adalet Partisi işçinin haklarını, çalışmasının gerektirdiği hakları, teminat altına alan bu kanunu, işçi ile işveren arasındaki münasebetleri âdilâne bir şekilde ahenkleştirmeyi istihdaf eden bu kanunu, aynı zamanda bu görüşte mütalâa etmektedir. Millet fikri, yüksek malûmlarımız olduğu üzere, milleti teşkil eden bütün sınıfı ve zümrelerin beraber, bir bütün halinde ahenkli bir şekilde gelişmesini ve inkişafını, ilerlemesini istihdaf eder. Şu halde milletin ahenkli bir şekilde bir bütün halinde gelişebilmesi, onu teşkil eden bütün sınıfların ve bütün zümrelerin beraber ahenkli bir şekilde geliştirilmesine bağlıdır. Öyle ise burada Adalet Partisi Grupunun bu noktada bazen ihmal edilen bir görüşünü hatırlatmakta fayda vardır. Millet bütünlüğü içinde sınıflar ve zümreler arasındaki, ahengi, beraberliği ve bütünlüğü meydana getirebilmek için, hakikî sağlam gelişmeyi devam ettirebilmek, gerçekleştirebilmek için önce, bu çeşitli sınıflar arasındaki muvazenesizliği tashih etmek, düzeltmek gerekir. Bu yönden Adalet Partisi her şeyden evvel, bu muvazenesizlikte en altta kalan köylü kütlesini, bu muvazeneyi temin edecek şekilde bir seviyeye ulaştırılmasını ve onun yanında, işçi sınıfının da köylü kütlesinden sonra işçi sınıfının da bu muvazeneyi ve ahenkli gelişmeyi aksatmıyacak bir seviyeye ulaştırılması ve bu bakımdan eğer tutulmuş birtakım noktalar varsa, bu noktaları, tutuklukları çözmeyi A. P. Grupu olarak tamamen benimsemekteyiz.

Bu kanunda bâzı yenilikler olduğuna daha benden evvelki sayın sözcüler de işaret ettiler. Fakat bu yeniliklerin asıl dayandığı fikir üzerinde durmak istiyorum. Çünkü, bütün bu yenilikler meselâ sakatlara, hükümlülere iş vermek ve bu bakımdan da yasama imkânını temin etmek fikri, her şeyden evvel, doğan insanın yaşamak hakkını gerçek ve tam mânası ile kabul etme fikrine dayanıyor. Binaenaleyh, grupumuz kanuna, aynı zamanda bu noktadan, bu esas görüşten bakmaktadır. Yer yüzüne gelen her insan, yaşamak hakkı, yaşamak hürriyeti ile birlikte gelir. Fakat bu fikir, diyebilirim ki hayatın ilk temel fikri diyebileceğimiz bu fikir, hayatın içinde gerçekleşmek hususunda büyük mücadeleler gerektirmektedir. Çünkü, insan hürdür demekle hür olmaz. Çünkü, memlekette adalet vardır demekle, her hangi bir memlekette adalet vardır demekle o memlekette adalt gerçekleşmez. Filân Devlet lâyıktır demekle, o Devlet lâyık olmaz. Esas mesele fikirlerin mücerret kitaplarda yazılı olmaktan çıkarılarak, hayatta yaşanan birer vaka haline getirilmesidir. Bu itibarla grupumuz insan yaşamak hakkı, hürriyeti ile beraber gelir derken, bundan anladığı mânayı, hayatın içinde bu fikrin gerçekleştirilmesi mahiyetinde kabul etmektedir. İnsanın gerçekten yaşama hakkına sahibolması her şeyden evvel beslenme, barınma, korunma imkânlarına sahibolması ile mümkündür. Bunlar, yaşamak hakkının maddi unsurlarıdır. Başka mânada da hürriyet fikrinin maddi unsurları olarak ifadesini bulabilir. Bu noktadan ele adlığımız vakit de o zaman, işçinin bu kanun içinde şu yaşama hakkının ifadesi olarak dikkatimizi en çok çekecek olan şey, beslenme, barınma, korunma imkânlarını sağlıyacak olan, çalışma hakkının ve imkânının sağlanması meselesidir.

Eğer bu çalışma ve imkânı ve hakkı sağlanmazsa işçi beslenme, korunma ve barınma imkânlarına hiç bir vakitte sahip olamaz. O vakit insanlık hakkı, yaşama hakkı, hürriyeti, bunlar birer dövizden ibaret kalır. Fakat biz işçiyi bilhassa dikkate alarak ortaya koyduğumuz, üzerinde durduğumuz, insanın yaşama hakkı meselesini sadece beslenme, barınma ve korunma imkânlarından ibaret görmüyoruz. Bunlar asıl insan hayatını yaşayabilmenin imkânlarıdır. Bu itibarla asıl insanın gerçekten insan olarak yaşamak hakkına erişebilmesi, bu maddî imkânlardan sonra bir erişebileceği birtakım başka imkânlarla mevcut hale gelecektir ve burada eğitim hakkına bilhassa işaret etmek istiyoruz. Türkiye'yi bahis konusu etmeyelim; her hangi bir memleket için de, gerçekten hürriyetin var olması demek, bir millet bütünlüğü, bir millet çapında hürriyeti var olması demek, bütün vatandaşların beslenme, barınma, korunma ve eğitim imkânlarına sahibolması demektir. Bu imkânlara sahibolmıyan, bu bakımdan gerçekten insan yaşama hayatı imkânlarına sahibolmıyan milyonlarca insanın bulunduğu bir memlekette, gerçekten hayatî mânada hürriyetten veyahut da adaletten bahsolunamaz. Burada kanuna bakarken üzerine dayandığımız esaslardan bir tanesi de adalet fikri oluyor. Biz adalet fikrini eşitlik mânasında almıyoruz. Bizim için eşitlik, yarışın başladığı anda bahis konusudur. Yarış başlarken, hayat yarışı başlarken eşit şartlar içinde olacağız. Fakat yarı-

şa başladıktan sonra, herkes çalışması, kabiliyeti nisbetinde bir mesafe kat'edecektir. Bu itibarla işçi kütlelerinin hakları, buna göre de işçi bakımından sosyal adalet bahis konusu olduğu zaman da, meseleyi bu görüşle ortaya koyuyoruz. Adalet Partisi Grupunun işçi hakları üzerinde kabul ettiği, hareket noktası olarak üzerinde durduğu, sosyal adalet fikrini şöyle ifade edebiliriz: «Her işçi, çalışmanın gerektirdiği hakkı mutlak surette kazanacaktır.» Çalışmıyan her insan gibi veyahut da çalışmıyan her insan bâzı haklardan mahrum kalabilir. Fakat işçi, sadece işçi olduğu için birtakım haklardan mahrum kalırsa; köylü, sadece köylü olduğu için birtakım haklardan mahrum kalırsa, o vakit gerçek adaletin, sosyal adaletin bahis konusu olamıyacağı kanaatindeyiz. Bu itibarla yine sosyal adaleti de bu mânada ele alarak kanuna baktığımız vakit de millet görüşü, millet bütünlüğü içinde kanunun bu hususta getirdiği bâzı yeniliklerle grupumuz tatmin bulmaktadır. Bunun dışında sayın senatörler, kanunun maddeleri üzerinde durulurken, bilhassa kanunun maddeleri üzerinde çalışan arkadaşlarımız, bu görüşlere dayanarak maddeler üzerindeki fikirlerimizi ortaya koyacaklardır. Yalnız bu grup adına yaptığımız konuşmada İş Kanunu üzerindeki esas görüşlerimizi hangi prensiple, hangi anagörüşle bu kanuna baktığımızı izah edip ve sözlerimizi tamamlamak isterken, bir hususu ehemmiyetine binaen belki tekrar olacak, bir daha arz etmek isterim: Farklı düşünmemiz, eğer aynı görüşe sahipsek, aynı görüşten, aynı esastan hareket ediyorsak, metotlarımızın farklılığından, hatasından ileri gelmektedir. Buna dikkat edelim. Aynı görüşe sahibolan insanların birbirinden farklı neticelere varmaları, o görüşe dayanarak düşünme, itiyadını, alışkanlığını almamalarındandır. Bu itibaarla aynı görüşe sahip insanlar olarak, bu noktaya dikkat eder de kendimizi dayandığımız temel görüşlerden ayrılmadan düşünme istikametimizi devam ettirebilirsek, o vakit yine aramızdaki ihtilâflar kolaylıkla, kalkacak ve aynı noktada birleşme mümkün olacaktır. Fakat görüş noktalarımız farklı ise, dayandığımız prensipler farklı ise elbette o zaman, ne kadar münakaşa edersek edelim anlaşmamız mümkün olmıyacaktır. Biz diyoruz ki, esas olan insandır. İnsanın gerçek hakiki kendisine mahsus hayatını yaşamasıdır. Esas olan millet bütünlüğüdür. Her insan bir millet bütünlüğü içinde yer alır. Bu bütünlüğün dışına çıktığı zaman da, yine başka bir millet bütünlüğü ile karşılaşır. Nihayet şu noktayı belirtmek isterim ki, bu görüşlerin dışında başka bir görüş ile hareket edildiği vakit de, insanı ve fertlerin teşkil ettiği bütünü, milleti, diğer varlıklarla karıştırmak tehlikesi daima mümkündür. Esas olan insanın gerçekten kendisine mahsus vasıflarıyla, gerçek bir insan hayatı yaşamasıdır. Bunun için bütün çalışmalarımızda bu görüşün gelişmesini hayatta fiilen ifade edecek olan imkânları ortaya koymaktır. Aksi halde, içimizdeki insanlığı, içimizdeki insanlık cevherini yok ettiğimiz vakit de, o zaman bütün gayretlerimiz boşa gitmiş olur. Bunun için temenni ediyoruz ki şu veya bu görüşle, şu veya bu mevzu münakaşa edilirken fikirlerimiz, insanın içindeki asıl insanlığı öldüren bir kurşun halinde olmasın. O vakit, insan ortada kalmaz. O vakit insani cevher kendi içimizde kendi elimizle yok edilmiş olur. İş Kanununun bütün muhtevasını, bütün madadelerini işçiye de bu yolda imkânlarını artıracak, bu yolda yaşamak hakkını, yaşama hürriyetini ve bu bakımdan da işçi bakımından sosyal adaleti gerçekleştirecek bir kanun olarak memleketimiz, millet bütünlüğü için de milletimiz için hayırlı kanun olacağı kanaatindeyiz. Bu kanaatle hepinizi hürmetle selâmlaarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Grupları adına yapılan görüşmeler bitmiştir. Şahısları adına söz isteyen arkadaşlarımızın hepsine konuşma fırsatı verilebilmesi için görüşmelerin 10 ar dakika ile tahdidini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Eemeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Hikmet İşmen buyurun.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, sayın senatörler; bundan 31 yıl önce o günün görüş ve şartları içerisinde hazırlanmış ve bu arada işverenin yararına yapılan bâzı değişikliklerle, işçi sömürme oranını artırarak, kısa yoldan sermaye birikimi sağlıyacak şekilde tekemmül ettirilmiş 3008 sayılı İş Kanunu, 1961 Anayasasının işçiye öngördüğü haklar bir tarafa itilerek hemen hemen olduğu gibi getirildiği görülmektedir.

Anayasamızın 2 nci maddesiyle ilgili gerekçesinde «sosyal Devlet» ilkesini şu şekilde açıklamaktadır; «sosyal Devlet, fertlere yalnız klâsik hürriyetleri sağlamakla yetinmeyip, aynı zamanda onların insan gibi yaşamaları için zaruri olan maddî imkânları karşılamalarını kendisine vazife edinen devlettir» der. Bu gerekçeye göre Devlet, iktisaden zayıf durumda olan ve özellikle yaşantılarını sürdürebilmek için başkalarına bağlı olarak çalışan işçileri ve bütün emekçileri himaye etmekle görevlidir. Bu suretle, yani emekçi halkın insanca yaşama şartlarına kavuşması dolayısiyle toplum hayatında daha verimli olma hedefi de gerçekleşme yoluna girecektir. İş Kanunu tasarısı Anayasanın bu hükmünü yerine getirmek değil, tam tersine hükümlerle karşımıza gelmiştir. Tasarı sanki işverenlerin isteklerini düzenlemek için kaleme alınmıştır. Bir maddesiyle işçiye hak sağlar gibi bir hüküm getirirken, diğer maddeleriyle bu hükümleri yok edivermektedir. Tasarıda işçi için «iş emniyeti» diye birşey yoktur. Gerçi 8 nci madde de nitelikleri bakımından en çok 30 iş günü süren işlere süreksiz iş, bundan fazla süren işlere de sürekli iş denmekte ve hizmet akdi 30 günden fazla süren işçilerin bu kanunun lehte olan maddelerinden yararlanacakları şeklinde bir intiba uyandırmaktadır. Fakat 9 ncu maddede «belirli süresi bir yıl veya daha uzun olan sürekli hizmet akitlerinin yazı ile sözleşmeye bağlanması gerekir», denmekle; işverene tasarının 9 ncu ve 12 nci maddelerine dayanarak hiçbir iş teminatı bulunmıyan kalabalık işçi kütlelerini çalıştırmak gibi bir suistimâl kapısı kanunla verilmektedir. Çünkü çalışma ve kimlik karnesi, üç aya kadar uzatılabilen deneme süresinden sonra verileceğine ve yazılı hizmet akitlerinin de ancak bir yıl tamamlandıktan sonra mümkün olacağına göre, iş kıdemleri bir yıldan eksik durumda bulunan işçilerin, işveren tarafından büyük kısmının daimi şekilde İş Kanununun dışında çalışmaya tabi tutulacaklarını ileri sürmek, şüphesiz bir gerçeğin ifadesi olacaktır.

İş kıdemleri üç yıl veya üç yıldan fazla olan işçilerin bile bir iş emniyeti içinde olmadıkları ve sadece iki haftadan 6 haftaya kadar çıkabilen ihbar önellerinden başka bir teminatları bulunmadığı açıkca görülmektedir. Kıdem tazminatı alabilmek için üç yıldan fazla çalışmış bulunmaları şartı, üç yıldan az çalışmış işçiler için isterse de 2 yıl 11 ay çalışmış olsun kıdem tazminatı hakkı önlenmekte ve bu suretle işverene, kıdem tazminatı ödemeden dilediği zaman hizmet akdini feshetme imkânları açık tutulmaktadır. Hattâ emektar işçilere kıdem hakkı tanıyan 14 ncü madde hükmü, tasarının 17 nci maddesi 2 nci bendiyle işverene, hizmet süresi 20 yıl ve daha fazla dahi olsa, işçiyi indî bir sebeple ve kıdem tazminatı da ödemeksizin işinden atma hakkını tanımaktadır.

Ayrıca 17 nci maddenin 3 ncü bendi ve 24 ncü maddeye dayanarak işveren toplu işçi çıkarma hakkını kanunla kazanmaktadır. İşverenin takdir edeceği her hangi bir sebeple işyerini bir haftadan fazla kapatılması veyahut işveren işlerini daraltmak ve hattâ işçilerini azaltmak isterse 17 nci maddenin 3 ncü bendine ve 24 ncü maddeye dayanarak işçileri atabilmek ve binlerce işçiye açlığa sürebilmek imkânındadır. Bu durumda işçilerin tüm aleyhine ve işverenin işine geldiğinde tasarrufuna açık maddelerle dolu İş kanunu tasarısı korkunç bir haksızlıklar belgesidir. 17 nci maddenin ikinci bendinde; ahlâk ve niyeti kuralları olmıyan haller benzerleri gibi yerde, işçilerin patronların ahlâkını bozacak şekilde bâzı hareketlerde bulunmaları dolayısiyle diye yazıyor. Ben vakit almaması için okumuyorum şimdi orasını.

Bu maddeye göre oldukça gülünç bir madde haline gelmiş oluyor. Bugüne kadar hiçbir işyerinde işçinin patron ahlâkını bozduğu ve saire gibi ne işitilmiş, ne de tesbit edilmiştir. Tam tersine, patronların işçilerin, özellikle kadın işçilerin ahlâkını bozdukları çok kere tesbit edilmiştir.

Bu kanunun üzerinde durulması gereken en önemli hükümlerinden biri de 5 nci madde 2 nci fıkrasında ki 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 2 nci maddesinin tarifine uygun üç işçinin çalıştığı işyerlerini bu kanun şümulü dışında bırakan hükmüdür. Şüphesiz yanında 1 - 3 işçi çalıştıran esnaf ve küçük sanatkâr modern üretim araçlarından çok sayıda işçi çalıştıran, kendisi üretime katılmıyan sermaye sahibi işverenden farklı durumdadır. Aslında esnaf ve küçük sanatkâr kendisi de

emekçidir. Yanında çalıştırdıklariyle birlikte kendisi de bizzat üretime katılır. Bir sermaye işletmesi karşılığı değil emeği karşılığı geçinecek kadar kazanç sağlıyan, dar gelirli bir kimsedir. Elbetteki esnaf ve küçük sanatkâr bu kanunun işverene yüklediği vecibeleri yerine getirecek malî güçte değildir. Ne var ki, 507 sayılı Kanunun tarifine giren ve 1 - 3 işçi çalıştıran esnaf ve küçük sanatkâr bu kanunun şümulü dışında bırakmakla mesele halledilmiş olmaz. Beklenirdi ki, bu İş Kanunu ile birlikte ona paralel olarak bir de küçük sanatkâr ve esnaf kanunu hazırlanmış olsun.

Bir kere bütün işçilerin çalıştıkları işyerlerinin büyüklüğü ne olursa olsun, korunması ve aynı kanuni haklardan yararlanması gerekir. Çalıştıkları işyerlerinin küçük olmasından, orada çalışan işçiler sorumlu değildir. Onların kanunun himayesinden yoksun bırakılmaları âdeta cezalandırılmış gibi olması demektir.

Diğer taraftan, biraz önce bahsettiğim gibi, bu küçük işyerlerinin sahipleri olan, küçük sanatkâr ve esnaf esasında emekçi olduklarından, sosyal Devlet niteliği Anayasamızda belirtilmiş bulunan Devlet tarafından korunmaları gerekir. Onların kira derdi vardır, hammaddelerini, araçlara fazla fiyat ödemeden ucuza temin edebilme meselesi vardır, ucuz ve bol kredi dâvası vardır ve en önemlisi ürettiği malları gerçek değeri üzerinden, bu değeri aracı tüccarlara kaptırmadan, elde edebilme meselesi vardır yani pazarlama meselesi vardır. Küçük sanat erbabının yanlarında çalışan işçilerle birlikte yarattığı değerler, dükkân sahiplerinin, tefecilerin aracı tüccarın eline geçmektedir. Onları bu sömürülmeden kurtarmak Devletin temel görevlerindendir.

Devlet Sosyal Devlet olduğuna ve iktisaden zayıf ve dar gelirli olanları korumak, kalkındırmakla görevli bulunduğuna göre, hem esnaf, hem küçük sanatkârların yanlarında çalıştırdıkları işçilerle birlikte, sosyal sigortaya bağlanmalı hem de onların yukarıda saydığımız kira, kredi..

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı efendim.

HİKMET İŞMEN (Devamla) — Aman efendim nasıl olur. Ama çok yanlış bir şey bu yani, hazırlığım gayet düzeltilmiş, müsaade etmiyeceksiniz. Bir dakika efendim, o halde atlıyayım burasını.

Bu sebeple esnaf ve küçük sanatkârları yukarıda özetlediğimiz şekilde koruyan, onları iktisaden kalkındıracak hükümleri kapsıyan yeni bir esnaf ve küçük sanatkârlar kanununu getirmeleri gerekir.

Tarım işçilerinin de kanunun kapsamına alınması şüphesiz büyük bir eksikliktir. Milyonlarca tarım işçisinin yıllardan beri Devletin himayesini ve Anayasanın kendilerine uygulanmasını beklemektedirler. Tarım işçileri alanındaki keyfiliğe artık bir son vermek gerekir.

İş kanununun bâzı hükümlerine aykırı davranışı halinde işverene takdir edilen cezalar gülünçtür. Para cezaları 100 liraya kadar inmekte ve hapis cezaları ise çok defa suçun tekerrürü halinde ve o da ekseriya bir hafta olarak verilmektedir. 17 nci maddenin üçüncü bendini ve 24 ncü maddeyi kötü niyetle kullanmayı âdet haline getiren, işverenler için, hiçbir ceza şekli öngörülmemektedir.

Millet Meclisinde Türkiye İşçi Partisi İş Kanunu üzerinde pek çok değiştirme önergesi vermiş ve gerekçelerini açıklamıştır. Bu değiştirme önergeleri kabul edilmiş olsaydı iş kanunu Anayasamıza uygun hale gelecek, işçi ve müstahdemler işveren tarafından daha fazla ezilmekten kurtulmuş olacaklar, insanca muamele göreceklerdi. Fakat işçi yararına ve işvereni de keyfî hareketten alıkoyacak, bu önergelerde ne yazık ki, itibar görmemişlerdir.

Bizde ötedenberi objektif şartlar kaale alınmadan sadece kanun maddeleri getirilerek işlerin halledilebileceği zihniyeti vardır. Oysa objektif sosyal şartlar ve sosyal kanunlar, Meclislerin çıkardığı kanunlardan daha ağır basar. Çıkarılan kanunların uygulanabilmesi için objektif şartlarda gerekli değişmeleri, gelişmeleri sağlamak lâzımdır.

Kanun tasarısını bu halde kabul etmek hemen hemen imkânsızdır. Bütün maddeleri işçinin aleyhinde, hükümlerle yüklüdür. Temenni ederim ki, Yüce Senato üyeleri 31 sene evvel hazırlanmış, o günün şartları ve görüşlerine göre hazırlanmış bu kanunun, genel olarak, maddelerinin numaralarını değiştirmek suretiyle getirilen, bugünün sosyal şartları ve insan hakları göz önünde tutulmadan, genel olarak

işverenin isteğine imkânlar sağlıyan bu kanun tasarısını reddetsinler. Saygılarımla efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Okyayuz.

CAVİT TEVFİK OKYAYUZ (İçel) — Sayın Başkan, muhterem senatörler; en kolay ve en ucuz bir edebiyatın his ve hırslara alet edilerek, kırıcı ve dağıtıcı bir üslûp içinde kullanılabileceği bir saha olarak, iş ve işçi mevzuu üzerinde dikkatle ve ehemmiyetle durulması gereken sosyal, ekonomik ve hattâ psikolojik bir hâdisedir. Saf ve masum emeklerin büyük gücünü temsil eden Türk işçisini ve onun maddi ve mânevi menfaatlerini korumak endişesi, en büyük ve en ahlâklı dilek olarak hepimizindir. Emeğin bir ve beraber oluşumda değerlenen maddi faydayı hiçbir şart içinde kısır ve kısa menfaatlerin maddi ve kırıcı ölçüsüne ve inanışına bırakmamak elbette ve mutlaka lâzımdır. Ancak iş hayatı bir bütün olarak mütalâa edilmelidir. Bu organizasyonun bu büyük yerleşmesi ve gelişmesi elbette tek bir ölçünün ve tek taraftan bir bakışın hatalı, memlekette bu sahadaki his ve hareketi beslevici olmamanın mesakkatini geliştirirse bundan bütün alâkalılar, Türk işçileri ve Türk işverenleri hep birden kayba uğrıyacaklardır. Bu sebeple işçi ile işverenin aynı hedefe tevecüh etmiş tek bir hareketin müsbet, mükemmel ve muzaffer bir işleyişinin içindeki yerlerini tam bir dengenin nizamı ile değerlendirmek kati olarak lüzumludur. Hepimiz, hak ve hürriyet rejimimizin hukuk ve ahlâk ölçüleri içinde ve Anayasa nizamiyle başdaşır bir hüviyette gelişmesini isterken, bu âlemin sosyal ve hukukî yükünü taşıyan her âmili aynı titizlikle değerlendirmeye mecburuz. Sayın senatörler, bu memlekette huzurumuza yakın ve yapıcı emekleriyle karışan esnaf ve küçük sanatkârlarımızın maddi ve mânevi huzuru da elbette birinci plânda kıymetlendirmeye mecbur olduğumuz bir kıymet ve hüviyet taşımaktadır. Fikrî ölçüsü ve sosyal hayat düzeni bakımından gerçekte bir işçi niteliğinde olan bu insanlara, yardımcı olarak çalıştırdığı ve öğretici olarak kendisine maddi ve mânevi imkân içinde hayat ve hüviyet verdiği birkaç işçi için sermaye sahibi bir işveren muameles yapmak gerçekten düşünülmeye değer bir hâdisedir. Biz gerçekte iş sahasında çalışanlarla, çalıştıranların karşılıklı maddi mânevi ve sosyal bütün münasebetlerini tanzim etmeye gayret edecek ve tamamen sosyal ve iktisadi bir hâdise olan iş hayatına hukukî düzen verecek olan bu kanunu olumlu bir kanaat ve karar içinde karşılıyoruz.

Bugün ve halen sosyal güvenlik bakımından kanunla teçhiz edilmemiş bir güvenin huzur verici gücünden mahrum kalmış esnafımızın ve küçük sanatkârlarımızın en küçük çapta ve kendi el emeğini ve alın terini de katarak yürütmeye çalıştığı iş ve emek hayatını, sermaye sahibi büyük bir iş adamının resmi ve ciddî mükellefiyetleri için sokmak işçilerimiz ve hakları bakımından da hukuk ölçüleri içinde huzur verici bir netice sağlıyamaz. Memleket sathına yayılmış ve kendi küçük iş hareketi içinde vatanın iktisadi ve sınai hayatına en mükemmel şekliyle hayırlı ve başarılı olan bu insanlar büyük sermaye sahibi müteşebbisle işçilerimiz arasında orta bir sınır olarak sosyal ve hukukî düzenimizin temel direklerinden biridir. Hepimizce bilinen hakikat odur ki, küçük sanata taallûk eden işyerleri bugün bu memlekette bir cephesiyle de bir eğitim müessesesi olarak çalışmaktadır. Onları mânevi ve sosyal bir hüviyet ve şahsiyet yapmanın ve bu istikâmette muzaffer bir yol almanın gücüyle teçhiz edeceğimize, önlerine yenemiyecekleri engeller koymanın, memleket ve hürriyet rejimi içinde kalkınma prensibine getireceği bir hizmet ve fayda yoktur. Bu kanunun getirdiği formaliteleri tahsil hayatının azlığı içinde yeteri kadar mükemmel şekilde kıymetlendiremiyecek küçük sanatkârlarımız tamamen kendisine bir iş ve iskân hazırlığı; çıkarmak zorunda kalacaktır. Milletin hayatı ebedi ve bir bütün olduğuna göre yeni zincirlerin sağlam ve güven verici bir hayat, bir iman ve bilgi gücü içinde teşekkülüne imkân vermek ve bu istikâmette bu neticeyi sağlıyacak müsbet yolları aramak kanaatimce millî bir vazifedir.

Kanunun Millet Meclisinin kabul ettiği metin geçici kabul ettiği metin dışında Senato Karma Komisyonunun kabullendiği hükümle bizim endişelerimizi büyük kısmiyle karşılayacak hale gelmiştir.

Arkadaşların esnaf ve küçük sanatkâr realitesini büyük gücüyle görerek alâkalı kanun

hükümleri içinde belirtilen yerlerde üç işçinin çalıştığı yerleri bu kanunun tatbikatı dışında yaratmaları kanaatimizce iş hayatımız, ve esnaf ve küçük sanat sahasında çalışan işçilerimiz bakımından isabetli bir davranış olmuştur.

İş kanunun birinci maddesi, işvereni işçiyi ve işyerini tarif ederken küçük sanatkârlarımızın mütevazi ama kabiliyetli içinde birer usta ve ehliyetli sanatkâr olarak öğrenip yetişen çıraktan bahsetmemiştir. Bu müessesenin Borçlar Kanunu hükümleri içinde tanzim edildiği ve halen usta - çırak münasebetlerini tanzim eden bir tasarının alâkalı komisyonda mevcudolduğu ifade edilebilir. Böyle de olsa alâkalı komisyon başkanının bu müessesesinin işleyişinin ve haklarının mahfuz ve emniyet altında olduğunu ifade etmesinde, hizmetin ve kanunun tatbikatı bakımından fayda olduğu kanaat ve mütalâasındayım.

Sayın senatörler, şüphem yok ki, 1936 yılında iş hayatımızı düzenlemek üzere hazırlanan 3008 sayılı İş Kanunu değişik hükümlerin mütekâmil bir fikri yoruluşun, hak müessesesi iş ve çalışma münasebetleri âleminde yarattığı değişiklikleri tam bir güvenle kapsıyamamak durumuna girmiştir. Uzunca tecrübelerin verdiği bilgi ve alâkalı tarafların kanaat ve kararlarının değerlendirilmesi yoliyle hazırlanan yeni hükümleri bu hayati ehemmiyeti haiz hizmet sahasına ümidederiz ki, düzen, güven getirmeye esaslı şekilde hizmet edecektir. Yeni kanunla, emektar alın terinin cefası içinde kendine ve milletine hayırlı olmaya gayret sarfeden Türk işçisinin hakları birçok yönlerden emniyete alınmıştır.

Fikir ve beden işçileri ayrılığının kaldırılması: İşçinin kimlik ve çalışma karnesinin verilmesi, İş mahkemelerinde işverenle beraber temsilci bulundurma imkânının getirilmesi, bir kurul yoliyle asgari ücretlerin tesbiti şekliyle ücret farklarının ve bu yolla meydana gelen adaletsizliklerin önlenmesi, kıdem tazminatı için işçi ücretlerinin zamanında ve eksiksiz ödenmesi yolunda müeyyideler sevk edilmesi, bu memleketin kalkınma dâvasında eriyle, emeğiyle çırpınan sevilmeye ve korunmaya her yönden lâyık Türk işçisinin muhabbetkârı insanlar olarak bizleri gerçekten sevindirmiştir. Bu arada bu hükümlerle işçinin sosyal hakları, emniyet ve güvenliği, fizik ve moral şartlarının geliştirilmesi düşünülürken, ekonomimizin gelişmesi ve genişlemesi gibi iktisadi tedbirlere değer verilmiş ve işverenlerin menfaat ve emniyetleri de sağlanmış bulunmaktadır.

Şüphe yok ki; çalışan büyük işçi kütlesinin refaha kavuşması, toplum için daha verimli olmaları gayesini de tahakkuk ettirecek müsbet bir kuvvetindedir. Türk işçisine verilecek, verilebilecek her hak ve her huzur, onun maddi, mânevi ve fikrî gelişimi kuvvetimizi artıracaktır. Hareket, bir felsefe görüşüne göre, canlılıktır ve canlılıktadır. İş hayatı bu türlü canlı hüviyeti koruyan, Türk Milletinin ümitlerine gerçeklerin zaferini hazırlıyacaktır. Bu sebeple bu hizmet ve münasebet âleminin pürüzsüz, çekişmesiz ve tam bir emniyet ve verimle işlemesinde Büyük Türk Milletinin topyekûn millî menfaati vardır. Bu sebeple bu istikâmette sevk edilecek hükümlerin her şeyden evvel, bu hizmet sahasını, baş tarafta da arz ve ifade ettiğimiz gibi, bir bütün olarak canlı bir hüviyetin, bir organizmin nizamına uygun bir ahenk ve denge içinde sağlaması elbette ve mutlaka lâzımdır. Bizim kanaatimize göre kanunun işverenler, işçi münasebetleri mevzuunda bu değerli ve aziz saydığımız âmillerin maddi ve mânevi menfaatlerini ve her yönden hak ve meraliarini emniyette tutacak hükümleri olumlu ve yapıcı bir hüviyet taşımaktadır.

Bu kürsüden Halk Partisi sözcüsünün, masum emekleri ve masum dilekleri politikanın his ve hırslarla dolu menfaatlerine maksatlı bir üslûp içinde nasıl alet ettiğini hepimiz ibretle dinledik. Emeğin yapıcı gücünü daima hürmet ve muhabbetle değerlendiren bir çalışma nizamının liyakat ve kifayete kıymet veren anlayışı başıboşluk diye ifadelendirmek bu yoldaki gayretin mükemmel bir örneğidir. Biz Adalet Partisi olarak, büyük halk kütlelerinin reylerine dayanan hukukî gücümüzle ondan hak esirgeyici olmanın ahlâk ve kanun ölçüleriyle aykırı yanlışlığına girmedik ve asla girmiyeceğiz. Çünkü böyle bir davranış, Adalet Partisinin kendi kendini inkâr etmesi olur. Hiçbir suretle ümide düşmesinler. Biz sevgileriyle iftihar ettiğimiz ve güven aldığımız büyük halk kütleleriyle ve aziz işçilerimizle daima yakın ve yürekten bir bağlılığın içinde kalacak ve on-

ların istediği atmosferi, siyasi iklimi onlar lehine yaratmıyacak ve onları sevindirmiyeceğiz.

Vazifeli komisyonun gerçekten titiz ve dikkatli bir emek içinde kanuna her yönden mükemmel bir hüviyet vermek bahsinde sarf ettiği mâsum gayretini burada en aziyle küçümser bir ifade ve ithamın içinde görmek ve göstermek insaf ölçüsü ile bağdaşır bir davranış değildir.

İşçi Partisinden konuşan senatör de, işçimizin sömürülmesine hizmet edecek hükümlerin getirildiğinden bahsediyor. Ben Sayın Obuz'un kanaatine aynen iştirak ediyor ve diyorum ki: Cemiyetin politika müesseselerine düşmanca davranış, sınıfların biri birbirlerinin boğazını sıkacak bir tahrikin içine girmek, memleketin hiçbir suretle hayrına bir davranış olamaz.

Sayın senatörler; esnafımız ve küçük sanatkârlarımız hakkında da arz ve ifade ettiğimiz haklı endişelerimizin karşılanması bahsinde beşinci madde tadilâtı sağlam bir tedbir getirmiş bulunduğuna göre, yeni İş Kanununun, iş hayatımıza ve onun aziz evlâdı Türk işverenleriyle işçilerine ve topyekûn Türk Milletine hayırlı ve uğurlu olmasını diliyor ve büyük Senatoya hürmetlerimi sunuyorum.

BAŞKAN — Sayın Ömer Lûtfi Bozcalı.

ÖMER LÛTFİ BOZCALI (İzmir) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım; bir nizam kurulurken o nizamın kapsamına giren kimselerin karşılıklı olarak menfaatlerinin düşünülmesi ve memleketin gerçeklerinin neyi iktiza ettiği bilinmesi mutlaka lâzımdır. Konuşmamda umumi değil, birkaç nokta üzerinde durarak bâzı mâruzatta bulunmak istiyorum.

Bunlardan biri ve birincisi ki; işçi ve işvereni ayrı, ayrı kutup halinde göstermek ve ona göre kanun getirmek hatalı olduğu ve bu aradaki boşluğun kimler tarafından işgal edildiği ve onların.....

BAŞKAN — Sayın Bozcalı bir dakika efendim. Zatıâliniz komisyon üyesisiniz, bâzı maddeleri üzerinde muhalefet şerhiniz vardır. Konuşmanız bu maddeler üzerine bina edilecektir. Tümü üzerinde muhalif değilsiniz.

ÖMER LÛTFİ BOZCALI (Devamla) — Değilim.

BAŞKAN — Evet efendim, devam buyurun.

ÖMER LÛTFİ BOZCALI (Devamla) — Sayın Başkanın işaret ettiği hususlar üzerinde duruyorum, muhalif olduğum madde ve esaslardır, şimdiki mâruzatım da. Orta sınıfı teşkil eden esnaf ve küçük sanatkârlar, bu kanun tek kişiyi de kapsamına aldığı zaman nazarı itibara alınmamıştır. Kanunun Komisyonumuzca yapılan tadilâtında her ne kadar, beşinci maddeye istisnalar arasına 507 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin şümulüne giren bir kısım esnaf ve sanatkârlar da, ithal edilmiş ve adedleri de üç olarak tesbit edilmiş ise de, bu kâfi değildir. Zira 507 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin tarifi tatbikatta bir çok müşkilâtlar çıkaracaktır. Esnaf ve küçük sanatkârların tarifi halen açıkça belirtilmediği ve sınırları da bilinmediği için, 507 sayılı Kanunun 2 nci maddesindeki tarifin içine hepsinin girmesine bizatihi imkân yoktur. İşçi ve işveren arasındaki münasebetin mutlaka âdil ölçülerde yapılabilmesi, her iki sınıfın da yakinen bilinmesini iktiza ettirir. İşçi sınıfı biliyoruz, işveren ve bilhassa bu aradaki esnaf ve küçük sanatkârları da bilmemiz iktiza eder. İlim adamları bu sınıfı şöyle tarif ediyorlar: Aynen bir ilim adamının bu hususdaki yazılarını okuyorum: «Esnaf, ekonomik alanda işçi ve işveren sıfat ve hüviyetlerinin bir kimsede toplanmasıdır. O suretle ki, aynı adamda bir yönü ile işçi, diğer yönü ile de işveren durumunda olan kimse esnaftır.» Esnafın bu çift ekonomik ve hukukî niteliğini ne kaldırmak, ne yoketmek, ne de birinden feragatte bulunmak ve hattâ bu niteliklerinden birini diğerine tercih ve takdim etmek te mümkün değildir. O kadar değildir ki, esnafı kendi kendinin işçisi ve işveren olmaktan sıyırdığımız zaman, o sadece bir müstehlik olarak karşımızda belirir. Şayet onun işveren niteliğini kaldırırsanız esnaf iki kudret kaynağından birini yitirmiş olmakla muvazenesini katiyen bulamıyan mesleki hünerini iş gücünü, geçimini temin için başkasına bir ücret mukabilinde, satmaya veya tahsise mecbur bir işçi oluverir. Şu cihetı de bilhassa unutmamak lâzımgelir ki, esnafın işçi vasfı asli, değişmez ve mutlak bir unsurdur. İşçilik yönü olmıyan meslekî maharet ve hüneri ve kapasitesi bulunmıyan bir Kimse munhasıran diğer vasfı ile, yani işveren olarak esnaf bütünlüğü arz etmez. İşçilik, yoksulluk ona dengesizlik verir. Bu sebepledir ki,

esnafın işçilik kudreti ve niteliğine asli ve esnaflığına tamamiyet veren ve onu işçilikten tefrike yarıyan işveren yönüne de fer'i ve tâli unsur demek hatalı olmaz. Fer'i unsurunu yitirmiş olan bir esnaf, işçi olmağa, o yöne yönelmeğe mahkûm olduğu halde, asli unsurundan yoksun kalan bir esnaf için, artık hiçbir zaman için yine esnaflığa dönüş mümkün değildir. Çünkü esnafın asli unsuru, onun şahsiyeti, mal varlığı, potrimuvanın esası ve her şeyidir. Ve o asli niteliği ile bir meslek sahibi kimsedir. Esnafın fer'i vasfı olan işveren yönünü, sanayinin, büyük endüstrinin kabul ettiği mânadaki işverenden iltibasa mahal vermemek için ayırmak gereklidir. Şöyle ki, bilindiği gibi sanayinin işverenin geniş mânada ekonomi ilminin halk dilinde patron adını verdiği müteşebbistir. Bu müteşebbis istihsal faktörünü tedarik, tahrik ve imtizaç ettiren, bir hâsıla elde edecek şekilde, bu faktörleri plânlıyan ve işçi ile icraya koyan ve neticede teşebbüsünün riskini önceden tekabül eden ve hâsıladan müteşebbis kârı adı altında bir pay alan ve böyle bir kârı, menfaati sağlıyan kimsedir. Esnaf, işverenin kalıp vasfı beriki gibi bidayetten itibaren müteşebbis olma değildir. Onun gayesi ve ideali istikbalde sanayii işveren durumuna intikal ve intıbak ettirmektir. Ve intikalle birlikte yerine eski vasfında birini derhal ikame eder. Çünkü, eski halde Türk toplumunun bel kemiği olan esnaf asli unsurunu yani emeğinden aldığı meslek ve sanatını inkâr ve hiç değilse ebediyen ihmal ve kaybetmiş demektir. Görülüyor ki, ilim adamları esnafı kayıtsız şartsız hem işçi, hem işveren niteliğinde ve memleketin belkemiği olarak görmektedir. Türkiye'de 450 000 - 500 000 veya 1 000 000 arasında olduğu kati rakamı bilinmemekle beraber mevcudolan esnafın geçindirdiği 5 000 000 a yakın nüfustur. Esnaf, orta sınıf o memlekette işsizliği önliyen ve işsizliğe karşı ilk tedbir ve ilk önleyici vasıta olarak görünmektedir. Bu sınıfı....

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı efendim.

ÖMER LÜTFİ BOZCALI (Devamla) — Böyle tahdidî ve mahdut bir tarif içerisinde sıkıştırarak kanunun şümulünden dışarı çıkartılmış olması hatalıdır. Çünkü, bu esnafın içerisinde, kanunun şümulü içine girmesi halinde, diğer dev müesseselerle mukayese edilerek, onlar için teklif edilen, mükellefiyetlerin, ,onun da sırtına yükletilmesi, bu sınıfın yok olmasını iktiza ettirir. Gönlümüz, evvelâ mevcut işsizlerimize iş bulmak, iş bulanların mutlaka teminat altına alınmasını temin etmek, işverenleri de işverenlerin adedini artıracak şekilde, onları da umumi hükümler dairesinde, bir teminat altına almak, ancak bu suretle umumi refahı sağlamak yoluna gitmekle kabil olacağı kanaatindeyiz. Sözlerimi burada bitirir, cümlenizi hürmetle selâmlarım, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Ömer Ucuzal.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, iş kanun tasarısı üzerinde şahsi görüşlerimi arz etmek üzere söz almış bulunmaktayım.

Bir yıl evvel Yüce Heyetinizin kabul edip, 760 sıra numarasını alan kanun, hepinizin bildiği gibi, Sayın Cumhurbaşkanımıza Cumhuriyet Senatosu Başkanlığının almış olduğu bir kararın bildirilmesi üzerine, tekrar görüşülmesi lüzumuna işaretle geri çevrilmiştir. Değerli arkadaşlarım, geri çevrilen tasarı ile, bugün huzurunuzda tetkik edilen tasarı arasında en ufak bir işçi vatandaş aleyhine tadil teklifi ile gelinmiş değildir. Ne bir madde ne bir fıkra, ne de bir kelime değişikliği aleyhe olarak yapılmamıştır.

RIZA IŞITAN (Samsun) — Tasarıyı okumamışsınız.

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Biz kimin okuyup, kimin okumadığını biliriz beyefendi burada.

BAŞKAN — Lûtfen Sayın Ucuzal, cevap vermek mecburiyetinde değilsiniz, devam edin efendim.

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, ilk kanun tasarısı 1964 yılında C. H. P. nin Koalisyon Hükümeti tarafından getirilmiş idi. Millet Meclisinde tetkik edilmiş, Yüce Senatoda tasarı tetkik edildi, birçok yeniliklerin ilâvesi yapılarak, kanunlaşması temin edileceği sırada, Millet Meclisi Başkanlığı arasında kanunların görüşülmesi müddeti sebebiyle çıkan ihtilâf yüzünden Yüce Heyetinizin tetkik edip, işçi lehine C. H. P. tasarısına getirdiği bir sürü yenilikler, çok şükür bugün tek-

rar ele alınarak heyetinizce tetkik edilmektedir. Her şeyden evvel şunu bilmek lâzımdır ki, Türkiye'de çalışan sınıf da, yani işçi de, işveren de vatanperverdir. Meseleye bu gözle bakıldığı takdirde tetkik edilen kanun tasarısı gerek Anayasamızın, gerekse Türk Milletinin ilerleme imkânına yeni ışık tutacak vasıf ve mahiyette olduğunu görmemek kabil değildir. İşçiler teşkilâtlanmıştır, haklarını koruyacak sendikaları, federasyonları, konfederasyonları vardır. Kendi hakkını mevcut nizamlar ile korumak hakkına sahibolan işçinin, Türkiye'de mağdur edilmesine imkân yoktur.

Değerli arkadaşlarım; getirilen tasarıda ilgasına karar verilen 3008 sayılı Kanun ve ondan sonra çıkarılmış ondörde yakın kanun ilga edilmektedir. İlga edilirken de, birçok yenilikler getirilmektedir. Kanun tasarısı işçiyi, işyerini, işi, sanayii ve ticari yönden iş akdini, iş akdinin çözülmesi yollarını, tazminatları, işverenin sorumluluğunu, işverenin haklarını ve vecibelerini, ücreti, asgari ücret tesbitini, çalışma şartlarını, şekil ve müddetlerini, tatillere mütedair ücretleri, izin haklarını, çalışma yasaklarını, işçi sağlığı ve güvenlik şartlarını, iş ve işbi bulma görevine verilen ehemmiyeti, iş hayatının denetimini, Sosyal Sigortalar Kurumu gibi, mühim esasları, mühim kuruluşları el almış, bunun yanında da işçi haklarına, kanunun getirdiği hükümlere riayet etmiyen işverenleri de getirdiği cezai hükümlerle birtakım şartlara bağlamıştır. Değerli arkadaşlarım, tasarıyı başından sonuna kadar tetkik ettiniz, gördünüz ki, bu tasarıda katiyen emekçi kelimesi yok iken, nedendir, bir alışkanlıktan mıdır bilmeyiz, işçi kelimesinin yerine devamlı surette emekçi kelimesi kullanılmaktadır. Türkiye'de emekçi yoktur, işçi vardır. İş Kanunu tasarısı meclislerde görüşülürken birtakım baskı gruplarının renkli kâğıtlarla müracaatlarından bahsedildi. Ben ne Millet Meclisinde, ne de Yüce Senatoda dışarıdan gelen renkli kâğıtlar ile vazife yapacak bir tek arkadaşın bulunduğuna inanmıyorum. Türkiye'de işçiye ve işverene vatanperver gözle bakıldığı ve öyle kabul edildiği, takdirde, her türlü sosyal nizamın kurulacağı günlerin yakın olduğu demektir. Ama, işçinin haklarının zayi edildiğini, işçinin açlık ve sefalete düçar kaldığını ileri sürerek mevcut hukuk nizamlarının yokluğunu farz etmek suretiyle birtakım kötü havayı memlekete yaymanın ne işçiye, ne de işverene hiçbir faydası yoktur.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı efendim.

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; bir taraftan kanun tasarısı beğenilmez. Bir taraftan eski hükümlerden daha fazla ileriye gidilerek, işçi aleyhine hüküm getirildiğinden bahsedilir. Bir taraftan da bu tasarı tarafımızdan getirilmiştir diye övünülür. Değerli arkadaşlarım bir taraftan da özel sektöre hücum edilirken, yine özel sektörün bünyesinde mühim yeri olan küçük esnaf ve sanatkârların da burada himayesi yapılır. Bu noktada bu arkadaşımızla beraber olduğumu ifade eder, tasarının kanunlaşması halinde Türk işçisine ve Türk işverenine ve dolayısiyle Türk Milletine hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Yüce Senatoyu hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Rıza Işıtan.

RIZA IŞITAN (Samsun) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, mevcut ve meri 3008 sayılı İş Kanunu 1936 yılında kanunlaşmış ve o tarihten itibaren 31 yıldan beri yürürlüktedir. Bu kanun, çıktığı günün şartlarına en mükemmel bir şekilde intıbak etmiş, 31 yıldan beri işçi ve işveren münasebetlerini ayarlamıştır. Ancak o tarihten sonra işçi ve işveren sendikaları kurulmuş, mevzuatımıza toplu sözleşme, grev ve lokavt hükümleri girmiş, bilhassa 1961 Anayasasından sonra sosyal adalet ve sosyal güvenlik ilkeleri rejimin temel unsurları arasında yerini almıştır. Sosyal hayatımızdaki bu gelişmeler ile ayarlı yeni bir iş kanununun hazırlanması lüzumunu 3 ncü İnönü Hükümeti hissetmiş, bu maksatla günün icaplarını göz önüne alarak bu tasarıyı hazırlayıp Yüce Meclislere tevdi etmiş idi. Bilâhara iktidar değişmiş, yeni iktidar da bu tasarıyı benimsemek suretiyle işçi haklarına bağlı kaldığını göstermiştir. Tasarı her iki Mecliste görüşülerek kabul olunmuş, fakat Sayın Cumhurbaşkanı tarafından usul yönünden veto edilmesi üzerine, yeniden Meclislere gelmiştir, Tasarının önce Millet Meclisinde bir kısım hükümleri değiştirilmiş, Senato Geçici Komisyonu ise tasarıyı birçok noktalarda, bugünkü yürürlükteki kanundan daha geride yani, 1936 öncesi durumuna irca etmek için büyük bir gayret sarf eylemiştir.

Elimizdeki metin Geçici Komisyonun hazırladığı hali ile işçilerimize yeni haklar getirmek şöyle dursun, 30 küsur senedir kullandıkları hakları dahi ellerinden almayı hedef tutmuştur. Bu değişikliklere kısaca temas etmek, bu hali ile tasarının memleketin gerçeklerine ve Anayasamızın ruh ve maksadına aykırılığını belirtmek için söz almış bulunuyorum. Aykırılıkları birkaç noktadan arza çalışacağım.

1. — Tasarının daha birinci maddesinde yapılan iki değişiklikle iş kanununun kapsamı daraltılmıştır.

Bu değişikliklerden birisi ile işverenler, işçilerine işveren vekili sıfatı vererek onları iş hukukundan mahrum edebileceklerdir. Kötü niyetli bir işveren, mümkün olduğu kadar çok işçisine böyle bir yetki vermek suretiyle onları iş hukukunun nimetlerinden mahrum etme yolunu bulabilecektir. Bu hal İş Kanunun tatbiki mecburi ve âmme hukukundan bulunması ve feragat edilmemesi prensiplerine tamamen aykırıdır.

Maddede yapılan ikinci değişiklik ise; bir işyerinde veya eklentilerinde iş alan ikinci bir işverene ait işçilerin hizmet akitlerinden veya İş Kanunundan doğacak alacaklarından, asıl işverenin mesuliyetinin umumi hükümlere bağlanması yani mesuliyetinin tamamen kaldırılmış olmasıdır. Bu hüküm kanunlaşırsa, asıl işveren sorumluluktan kurtulmak için, birtakım sorumsuz insanlarla anlaşarak, işyerlerinin kısım kısım idarelerini bunlara muvazaalı olarak terk etmiş olacak ve iş hukukunun kendilerine yüklediği bütün külfetlerden kurtulmuş olacaklardır. Bunun neticesi olarak, İş Kanunu fiilen işlemez hale gelmiş, yani sessiz sedasız ortadan kalkmış olacaktır.

2. Tasarının 5 nci maddesinde yapılan değişiklik de yine aynı gayeye mâtuftur. Bu maddenin ikinci fıkrası 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 2 nci maddesinin tarifine uygun, üç işçinin çalıştığı işyerleri bu kanunun şümulü dışındadır, demektedir. Demek ki, bir halı dokumacısı veya bir pamuklu dokumacısı veya trikotajcısı bir mahalde meselâ 10, 20, 30, 40 yerde üçer kişilik işyerleri açsa, buralarda çalışanlar, İş Kanununun bahsettiği haklardan faydalanamıyacaklardır. O halde kanun sırf iyi niyetli işverenler için hüküm ifade edecek, fakat kötü niyetli işverenler için ölü bir kanun olarak kalacaktır. Yüksek Senatonun böyle bir tasarının kanunlaşmasına müsaade etmiyeceği kanaatindeyim.

3. Tasarının 3 ncü maddesi, sadece bir bildirim, bir ihbar maddesidir. İş Kanununun uygun bir yeri açtım diye bir ihbarda bulunmak mecburiyeti vardır. Bunun için işverenlere süreksiz işler için 10 gün, sürekli işler için 30 günlük bir mehil tanınıyordu. Komisyon bu kadar masum ve sırf bildirmekten ibaret olan, bu kadarcık bir külfeti bile işverenlere çok görmüş, süreksiz işlerde bu külfeti kaldırmıştır. Memleketimizde mevsimlik işlerin hemen çoğu süreksiz işler arasındadır. Bildirme mecburiyeti olmazsa bunların mevcudiyetinden ne Hükümetin ve ne de insaflı iş idaresinin haberi olmaz. Sonra bu süreksiz işlerin bir kısmı tehlikeli işlerden de olabilir. Yol yapımı, tamiri, köprü yapımı, taşocakları işletmeleri gibi, buralarda günde 100 - 150 veya daha fazla işçi çalıştırılabilir. Sırf 30 günden daha aşağı devam edecektir diye, hiçbir makama bildirme mecburiyetinin olmaması asayiş bakımından bile müessir olabilir. Halbuki, bu hükmün kalmasının birçok faydaları olduğu muhakkaktır. Komisyonun ne maksatla bunu çıkarmış olduğunu bir türlü anlamak kabil değildir.

4. Anayasamız 31 nci maddesinde hak arama hürriyetinden, 62 nci maddesinde de her vatandaşın dilekçe hakkı olduğundan bahseder. Yani şikâyet hakkını vazgeçilmez, esaslı haklardan birisi olarak kabul eder. İster işçi, isterse her hangi bir vatandaş, kendisinin haksızlığa uğradığını zannederk bir şikâyette bulunursa, en kutsal haklarından birisini kullanmış saymalıdır.

Bu sebeple Millet Meclisi metninin 13 ncü maddesinin son fıkrasında bir işveren işçisini sırf şikâyet hakkını kullanmamış olmasından dolayı işinden çıkarır ise, ihbar tazminatını üç misli olarak ödeme mecburiyetini koymuştur. Senato Komisyonu bunu değiştirerek, işçiyi haklı bulduğu bir şikâyet yüzünden çıkarırsa üç misli fazla tazminata hükmolunabileceği, aksi halde işverenin umumi hükümler gereğince, onu her zaman için işinden çıkarabileceği kaidesini vaz'etmiştir. Bir defa şikâyet yapıldığı sırada haklı veya haksız diye tefrik edilemez. Hattâ işçi şikâyetinde, haklı dahi olduğu halde, şekil noksan-

lığından veya delil noksanlığından netice alamıyabilir. Binaenaleyh bir işverenin daha şikâyetinin sonu alınmadan, sırf sen şikâyet hakkını kullandın diye işçiyi işinden uzaklaştırabilmesi, bütün işçileri susturabilmenin, onların şikâyet haklarının ortadan kaldırabilmesinin en kısa yoludur ve bir Anayasa hakkı olan şikâyet hakkının ortadan kaldırılmasıdır. Esasen işçi şikâyetinde haklı olduğunu neticede ispat edebilecek bir durumda bile olsa, işveren onu işinden atmış, işçi yeni bir iş aramak için belki başka bir mahalle gitmiş olabilir ve dâvasını da neticede yürütemiyebilir, hakkı olduğunu ispat edemiyebilir.

5. Senato Geçici Komisyonu asgari ücretin tesbitinde de işçi aleyhtarı aynı tutumunu göstermiştir.

Anayasamıza göre Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun, insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri almakla mükelleftir, demektedir. Bu ise, yıllık geçim endeksleri ve millî gelir ile sıkı sıkıya ilgilidir. Binaenaleyh Devlet bu Anayasa görevlerini yerine getirmek için, hiç olmazsa yılda bir defa; geçmiş senenin geçim endeksini ve millî gelir hesabını nazara alarak, asgari ücretin tesbitini yapmalıdır. Millet Meclisi bâzı zaruretleri göz önüne alarak bunun asgari iki senede bir yapılması mecburiyetini koymuştu. Senato Geçici Komisyonu ise müddeti tamamen kaldırarak bunu Çalışma Bakanlığının yapacağı teklif üzerine Bakanlar Kurulunun hissedeceği lüzuma terk etmiştir. Çalışma Bakanlığı teklif etmez ise, meselâ 10 sene asgari ücret tesbiti yapılamıyacaktır. Bu Anayasanın yukarda sözü edilen 45 nci maddesinin ruh ve maksadına tamamiyle aykırıdır.

BAŞKAN — Vaktiniz dolmuştur efendim, lûtfen çümlenizi bağlayınız.

RIZA IŞITAN (Devamla) — Topluyorum efendim.

Vaktimin dolmuş olması dolayısiyle tesbit ettiğimiz bu hususlarından bir kısmını bırakıyorum. Ve maddelere de sırası geldiği zaman da bunları ayrı ayrı arza imkân bulacağımızı zannediyorum. Yüksek Senatoda arz ettiğimiz ve edeceğimiz noksanların düzeleceğini ve tasarının ilk vasfında olduğu gibi, sosyal adalete uygun bir hal alacağına inanarak, sözlerimi bitiriyor, kanunun memlekete hayırlı olmasını diliyor ve hepinizi hürmetle selâmlıyorum.

BAŞKAN — Sayın İlyas Karaöz.

İLYAS KARAÖZ (Muğla) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım; Türkiye'de işçiyi koruyan ilk kanun 1865 yılında isdar olunan Dilâver Paşa Nizamnamesi, yani (Havzai - Fahmiye Teamülnamesi) ise de; bu nizamname Padişah tarafından tasdik edilmediği için tatbik sahasına konulamamıştır.

Memleketimizde ilk İş Kanunu 10 Eylül 1337 tarihli, «Ereğli Havzai Fahmiye Maden amelesinin hukukuna, mütedair 151 sayılı Kanundur.

Bu kanun yalnız Zonguldak Kömür havzasında çalışan işçilerimize ait bir kanun olduğu için memleket çapında bütün işçilere teşmil edilememiştir.

Bizde iş hayatını tanzim eden, umumi mahivette ilk kanunu 8 Haziran 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunudur.

3008 sayılı İş Kanununun birçok maddeleri bugünkü çalışma hayatımızın ihtiyaçlarına cevap vermediği için, Hükümetçe hazırlanan yeni tasarı bugün Yüce Senatoya getirilmiş bulunmaktadır.

Sayın senatörler, bu yeni tasarı muhtelif mevzuatı birleştirmiş bulunduğu, cihetle, bir tevhit kanunu mahiyetindedir, daha doğrusu.

Hitabettiği camia itibariyle şümul sahası genişlemiş bulunmaktadır.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun meriyetinden önce, ancak, 3008 sayılı İş Kanununa tabi işyerlerinde çalışanlar sigortalı sayılıyorlardı. Sosyal Sigortalar Kanununun tatbikatı ile, İş Kanununun tatbikatı memleketimizde ayrılmış bulunmaktadır.

Kanun tasarısında ücretin yeni bir tarifi yapılmış ve 3008 sayılı İş Kanununun 32 nci maddesi gereğince bölge çalışma müdürlerinin başkanlığında faaliyet gösteren, «Mahallî asgari ücret tesbit komisyonları» kaldırılmış ve asgari ücretin tesbiti; tasarının 25 nci maddesiyle yeni ve daha verimli bir şekle bağlanmış bulunmaktadır.

Kanunun 26 ncı maddesi ile getirilen yeniliklerden biri de işyerlerinde sakat ve eski hükümlü çalıştırma mecburiyetidir.

Muhterem arkadaşlarım, kanunun 29 ncu maddesi işçi ücretlerini bir garanti altına almış bulunmaktadır. 3008 sayılı İş Kanununun meri-

yeti sırasında tatbikatta gördüğümüz aksaklıklar, bu kanunun 29 ncu maddesi ile bundan böyle görülmiyecektir. Bu kanun bölge çalışma müdürlüklerince, yapılmakta olan ve teşkilâtı bir nevi kırtasiyeciliğe boğmuş bulunan tebligat esaslarını da ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Teftiş ve murakabede yeni bir yenilik getirmiş bulunmaktadır. İşçiye en geç 15 gün içinde işveren tarafından çalışma ve kimlik karnesi verilmesi esasını getirmiş bulunuyor.

Muhterem arkadaşlarım vaktin darlığı sebebiyle fazla zamanınızı almıyacağım. Maddelere geçildiği zaman ayrı ayrı fikirlerimizi beyan edeceğim. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Efendim, şahısları adına sayın altı üye arkadaşımız konuşmuştur. Bir kifayet takriri vardır, fakat sırada bir arkadaşımız kalmıştır, o arkadaşı da konuşturduktan sonra maddelere geçilmesini oylıyacağım.

Sayın Tekin Arıburun, buyurunuz.

TEKİN ARIBURUN (İstanbul) — Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlar; memleketin en hayati önemini haiz bir sahası olan (iktisadi gücünü) kökten ilgilendiren bu İş Kanunu (gayesi, hakların dengelenmesi, maddi, mânevi, sosyal düzenleri... ilh.) gayet itinalı ve çok etraflı olarak kıymetlendirilmesi mecburiyeti olan bir ana, bir temel kanundur. Bir yandan, mümkün mertebe büyük mikyaslarda işyeri açmak, yani çalışma ve ekmek kapısı açmak, çabası içinde bulunurken ve bunun için milyarlar dökerek iş sahası açacak plânlar hazırlarken öte yandan bu ekmek kapılarının açılmasına ve çalışmasına engel olacak ve dolayısiyle alın teri hakkını koruyalım derken onu büsbütün kurutmak gibi bir dengesizliğe düşürmek her hanlde işçinin ve memleketin hayrına değil tamamen zararına olur. İşte bu kanun, ikinci defa karşımıza gelirken, işverenle işçi hakları dengeleri biraz daha itinalı olarak gözden geçirilerek getirilmiştir. Bir misal olarak, kanun evvelki şekliyle çıkmış olsaydı mühim mahzurları hakkında, resmî ve büyük hak ve söz sahibi bir teşekkülün ciddî, kritiklerinden bir, iki cümleyi okumak izninizi rica edeceğim: «Kalkınma plânının hedef olarak aldığı Türkiye'nin sanayileşmesi biraz daha güçleşecek, serbest müteşebbis bir hayli zorluklarla dolu bu sahaya, yeniden ilâve edilen bu güçlüklerden dolayı yönelmekten alıkonabilecektir.» Şimdi ikinci pasajı arz ediyorum: «Bugün esnaf durumunda olup, günlük ekmeğini, yanına aldığı iki işçi ile birlikte bizzat çalışarak kazanan kişilerin de bu kanun kapsamına alınmaları ve altından kalkmaları mümkün olmıyan mükellefiyetleri ifaya mecbur tutulmalarıdır. Tasarı mevcut şekli ile kanunlaşırsa, sayıları milyonu aşan esnaf sınıfı ve böylece orta sınıf, süratle piyasadan silinecek ve Türkiye proleteryalaşmaya hızla itilecektir.» Diğer bir husus; «Kendisinden pek çok şeyler beklediğimiz yeni İş Kanunu tasarısı, maalesef dünyada rastlanmıyacak şekilde iş hayatını tahribedici, engelleyici hükümleri ihtiva etmektedir.»

Sanırım ki, bu ikazların ciddiyeti ve dolayısiyle bu kanun hakkında göstermek mecburiyetinde bulunduğumuz dikkat ve itinaya ne derecede hak vermek lâzımgeldiğini açıkça göstermektedir.

Bu arada işveren ve işçi haklarını koruma dengesini sağlamak bakımından Avrupa'nın diğer sanayi memleketlerinde çok seneler evvel vukubulan çalışmalar hakkında yerinde edindiğim bir müşahhas müşahademi müsaadenizle misal olarak arz edeceğim :

Avrupa Kuzey memleketlerinde sanayileşme geliştikçe ve dolayısiyle işçi hakları meselesi ehemmiyet kesbettikçe onlar da bu hakları tanzim edecek kanunlara başvurmuşlar. İlk zamanlarda işçi haklarını korumak kaygısı o kadar ileri gitmemiş, dengesizlik tehlikesi ortaya çıkmamış. Ancak, arka arkaya yapılan grevlerle bütün iş hayatı ve dolayısiyle memleket iktisadi hayatı tehlikeye girince dengesizlik tehlikesi ortaya çıkmış ve dolayısiyle bu kanunlar yeniden ele alınarak işverenle işçi haklarının memlekete tehlike vermiyecek şekilde yeniden tertip ve tanzim edilmiştir. Bu suretle, meselâ sanayi kudreti ve sosyal düzeni itibariyle hepimizin gıptesini çeken İsveç'te son grev 1910 senesinde olmuştur. İsveç'te hem işçi sendikaları vardır, hem de işveren sendikaları. Hükümet hakem rolündedir. Şayet bir eşyerinde grev olursa ve Hükümet hakemleri işçileri haksız bulursa işverenlerin sendikası o işyerindeki çalışmamazlıktan dolayı vukubulan zarar ve ziyanı öder. Bu suretle işverenler lüzumsuz yere iflâstan korunmuş ve grev hakkının suiistimal edilmiş olmasını önlemiş olurlar.

Bu misali sırf kanunun ehemmiyeti ve işveren ve işçi haklarının aynı itina ile korumanın ne derece ehemmiyetli olduğunu belirtmek için vermiş bulunuyorum.

Beni dinlediğinizden dolayı saygılarımı arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, buyurunuz.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem senatörler; müzakeresini yapmakta olduğumuz ve tümü hakkındaki konuşmalarını ikmal etmiş bulunduğumuz İş Kanunu üzerinde grupları adına ve şahısları adına konuşmalarda bulunan arkadaşlara kısa hatları ile ve belli noktaları işaret etmek suretiyle arzı cevapta bulunacağım.

Kanun, bir konuşmacı arkadaşın belirttiği gibi, Türkiye'mizde çalışanlarla, çalıştıranların münasebetlerini düzenleme yönünden ehemmiyet arz eden ve böylece Türkiyemizde mühim kanunlardan birisi, 1936 da müzakeresi yapılmış, yürürlüğe girmiş, ufak tadilleri ile bugüne kadar gelmiş. Konuşmalarda bulunan arkadaşlar Senato Karma Komisyonunda vâkı değişikliklerini bir kısım arkadaşlar bir şikâyet konusu halinde 3008 sayılı Kanunun getirdiği hakların daha gerilerine gitme şeklinde nitelendirdiler, adlandırdılar. Bir kısım arkadaşlar daha çok insaf ölçüleri içinde kaldılar ve sevk edildiği andaki metinden daha çok gerilere gitmek suretiyle, kanunu beğenmediklerini ifade ettiler. Kanun hakkında, maddeler üzerinde müzakereye geçildiği zaman, ne dereceye kadar ileri, ne dereceye kadar geri gidilmiş olduğu maddeler üzerinde yapılacak çalışmalar sırasında görüşümüzü ifade etmek suretiyle belirtmiş olacağız. Yalnız derhal ifade edeyim ki bu kanun, ne sömürü düzeninin devamını sağlıyan bir kanundur, ne de Türkiye'de büyük bir kütle halinde yaşamakta olan küçük esnaf ve imalâtçının tamamiyle ortadan kalkmasını icabettirecek nitelikte ve mahiyette bir kanundur. Her iki görüş de ekzejere edilmiş görüşlerdir, her iki görüş de kanunun dışında sırf bu kanun münasebetiyle söylenmek istenen görüşlerdir. Kanunun, 3008 sayılı Kanuna göre getirdiği yenilikler çoktur. Kanunun, 1964 senesinde Meclise sevki sırasında getirmiş olduğu yeniliklere nazaran, çok daha fazla yenilikleri de vardır. Böylece kanun, ne 3008 sayılı Kanuna göre geridir, ne de Meclise sevk edildiği andaki kanuna göre geridir.

Ancak bu kanunun Senato Karma Komisyonunda müzakeresi sırasında bizim de Hükümet olarak paylaşmadığımız fikirler var. Kanunun maddeleri üzerindeki müzakereleri sırasında bunları belirtmeye çalışacağız. 1 nci maddenin son fıkrasının değiştirilmesinin doğru olacağı kanısında değiliz. 13 ncü madde Rıza Işıtan arkadaşımızın işaret ettikleri «haklı» kelimesinin yer almasını Hükümet olarak doğru karşılamıyoruz. 33 ncü maddede «iki seneden az olmak üzere» bir asgari ücret tesbiti yapılır. Mecliste kabul edilen hususun muhafazasında fayda mülâhaza ediyoruz. 97 nci maddede ceza nisbetlerinin, zannediyorum ki, günün şartlarına uygun olarak indirilmediği kanaatini taşıyoruz. Böylece aklımızda şu anda gelebilen hususları sayabildik. Ancak, bunları söylemek Senato Karma Komisyonunun muayyen tesirlerin altında kaldığı, parlak broşürlerin tesiri altında kaldığı şeklinde beyanlarına iltifat etmiye bizi götürmez. Bunlar doğru beyanlar değildir. Zaten konuşmada bulunan bir kısım arkadaşlar, bu Kanunu vesile ittihaz ettiler, Kanunla ilgil olmıyan konuşmalarda bulundular. Kanunun uzun müzakeresi yapılmıştır, diyebilirim ki, sekizinci süzgeçtir şu andaki müzakeresi. Çünkü evvelâ Meclis Karma Komisyonunda, sonra Mecliste, sonra Senato Karma Komisyonunda sonra Senatoda, eder dört; vetodan evvel vetodan sonra tekrar Meclis Karma Komisyonunda beş, Meclis'te altı, Senato Karma Komisyonunda yedi, şimdi sekiz: Her madde üzerinde ayrı ayrı durulmuştur ve her madde üzerinde doktrinden tatbiki sahaya kadar münakaşası yapılmıtır. Ve bu maddelerin müzakeresi yapılırken, iş veren konfederasyonu temsilcileriyle, işçi sendikalarının temsilcileri hazır bulunmuştur. Mesele tatbikat yönü ile de münakaşa edilmiştir, mesele hukuk yönü ile de münakaşa edilmiştir. Bir hanımefendi, zannediyorum ki, ismini yanlış tesbit etmemişsem Hikmet İşmen Hanım, Anayasamızın ikinci maddesini tesfir etmekle meselenin içerisine girdiler ve bu konuşmayı geçende Meclisteki arkadaşlarının yaptıkları konuşmanın aynıdır bu. 152 tane önerge verilmiştir. Şu anda yanında oturan Sayın Rıza Kuas ve Kemal Nebioğlu arkadaşları tarafından aynı konuşma ve aynı başlangıçtır. 1936 senesinde meriyete giren ve üzerinde yapılan tâdillerle işçilerin bir sömürü düzeni içerisinde sömürülmesini sağlıyan bir İş Kanunudur, diye başlar,

Kanun, konuşma aynıdır. Yapılan konuşmaları böylece belirtmek isterim. Hanımefendi konuşmasında bir noktaya temas etti. Bunu Türkiye'de çalışan kadınlar adına reddederim. İşverenler çok kere yanlarında çalışan Türk kadınlarının ahlâklarını bozmaktadırlar, şeklindeki beyanlarını, çalışan Türk işçi kadınları adına reddederim. (A. P. sıralarından alkışlar). Kamu kesimi de iş verendir, özel kesim de iş verendir. Bu Kanunun içerisinde tarım işçileri Kanunla, esas itibariyle tarım işçilerinin bu Kanunda yer alması hususuna temas ettiler.

Bunu daha evvel arz ettim. Bir arkadaşım daha belirttiler. Güven Partisi Grupu adına konuşan Sayın Muammer Obuz arkadaşım, evvelâ biz de böyle düşünmüştük ama tetkik ettiğimiz zaman, tarım işçilerinin çalışmasının bu kanunla düzenlenmesinin imkân dâhilinde olmıyacağı hususundaki noktai nazarına iltifat ettik, şeklinde cevapta bulunmuşlardır. Dünyanın her tarafında Tarım İş Kanunu tarım kesiminde çalışanların iş hayatlarının düzenlenmesi ayrı bir kanunla yapılır. Bu sadece Türkiye'ye aidolan bir keyfiyet değildir. Nerede çalışan ve çalıştıran insanlar varsa, tarım kesiminde çalışanların iş hayatlarının düzenlenmesi sanayi kesiminde çalışanlarla birlikte mütalâa edilip aynı iş kanunu içerisinde, bir araya getirilmez. Bu itibarla, bu tenkidlere Mecliste de cevap vermiştik, zannediyorum ki, Tarım İş Kanunu, Meclise gelip müzakerelerine başlandığı zaman, üzerinde konuşmalarda bulunacak olan arkadaşlarım, bu kanun geldiği zaman üzerindeki görüşlerini belirtirler.

Dili çok karışık, terimler yanlış kullanılmış dediler. Sayın Muammer Obuz konuşmasında, bizi aydınlatmak yönünden, kendilerinden rica ederim, bu yöndeki çalışmalarını lûtfederlerse, Hükümet olarak, hukukî terimlerde yanlış anlamlara imkân vermiyecek belli sabit terimlerin yer almasında kendileriyle beraber çalışmayı ve verecekleri önergeleri kabul edeceğimizi ifade etmek istiyorum.

Sayın Fikret Gündoğan bu kanun çok gerilerdedir dedi. Kendilerinden rica edeceğim, çok gerilerde olduğunu, iddia ettikleri maddelerin, ileri hale getirilmesi hususunda önerge versinler. Zannediyorum hazırdır, bu önergeleri versinler, tetkik edelim. Ve Türkiye'mizin şartlarına uygunluğu derecesinde arkadaşların önerge hazırlayıp hazırlamadıkları, yoksa hayalhanelerinden geçirdikleri beyanları ve önergelere intikal ettirdikleri hususları, bu önergelerin verilmesi sırasında aşikâr olacaktır. Kanunun maddeleri üzerindeki müzakeresi sırasında, ümidederim ki, muhterem Senatonuz yapacağı çalışmalarla kanunun daha iyi, daha mükemmel hale gelmesi sağlanacaktır. Kanun, muhtelif sebeplerle uzun bir tetkike tabi tutulması sebebiyle, bir hayli gecikmiştir. Gecikmede suitaksiri olanlar vardır diye bir iddiada bulunamayız, söyliyemeyiz. Ancak Sayın Başkan bu kanun münasebetiyle, ayın 15 inde bitecek demiştir. Demekki önümüzde bu kanunun müzakeresini ikmal etmek için dört oturum vardır. Dörder saatten, zannediyorum ki, 16 saat. 16 saatin içerisinde bu kanunun müzakeresinin ikmali gerekmektedir. Bu hususta muhterem senatörlerin, bu kanunun çıkmasına imkân verecek şekilde bir çalışmada bulunacağı kanaatini muhafaza ediyoruz. Şimdiden kanunun çalışanlara ve çalıştıranlara hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ediyorum. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Faruk Kınaytürk, Karma Komisyon Başkanı.

GEÇİCİ KOMİSYON BAŞKANI FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler; İş Kanunu, komisyonumuzda uzun emek ve mesai arkadaşlarımın değerli çalışmalariyle huzurunuza gelmiştir. Gerek grupları adına ve gerekse şahısları adına konuşan değerli arkadaşlarım muhtelif fikirler beyan ettiler. Bizi de irşadettiler. Kendilerine teşekkür ederiz. Kanun hepinizin malûmu olduğu üzere, Sayın Cumhurbaşkanı tekrar görüşülmek üzere çevirdikten sonra ikinci defa meclislerde görüşülmüştür. Birinci görüşülmesinde yine Yüksek Senatonun değerli mesaileriyle kanunun, ilk tasarısının pekçok maddeleri değişmiştir, gerek Karma Komisyonda ve gerekse Genel Kurulda. Müddet mevzuubahsolarak kanunlaşmasını istiyen Millet Meclisinin bu defa bizim ilk tasarının 14 - 20 - 24 ve 51 nci ve geçici 4 ncü maddesi müstesna, hepsini kabul etmiştir. Yani demek istiyorum ki, Senatonun kıymetli mesaisinden bu defa yine görüşülürken Millet Meclisi ancak 5 maddeyi tadil etmiş, diğerlerini Senatonun gerek komisyonları ve gerekse Genel

Kurulundaki yüksek fikirlerinin ve kanundaki, önemli değişiklikleri kabullenmiştir. Bu defa Senatomuza gelen bu kanun komisyonumuz tarafından tetkike başlanmıştır. Tetkik şu şekilde olmuştur. Hemen şunu ilâve edeyim ki, Sayın sevdiğim Fikret arkadaşımın komisyonu âdeta bir grupu tutmuşcasına ve dolaplarımıza atılan broşürlere kapılarak bir grupun temayülünü yerine getirmiş olmamız şeklinde ifadesine benimsemek değil, üzülmemek mümkün değildir. Ben kendisinden bu şekilde bir konuşmayı bilhassa Senato adına çalışan komisyonlara bu şekilde bir konuşmayı yapmasını, doğrusu, bir yanlışlık kabul ediyorum, Fikret arkadaşım böyle bir konuşma yapmaz, bir sürçü lisan olarak ağzından çıktığını kabul ediyorum. (A. P. sıralarından sürçü lisan değil, bilerek ifade etti sesleri) Binaenaleyh, bu konuşması, hiçbir surette kabullenecek bir konuşma değildir. Bunun açık misalini eğer gerekçeyi dikkatle okumuş olsaydı, bu konuşmayı yapmıyacağı kanaatindeyim. Zira gerekçede belirtmişizdir ve hattâ basın ondan dağıtmamıştı. Sayın Cumhurbaşkanının geri çevirme esbabı mucibesinde de belirtmiştik, sonradan tekrar bastırarak dağıttık arkadaşlarımıza. Biz kanunu konuşmaya başladığımız ilk gün, komisyonun seçildiği gün, işçi temsilcilerini Sayın Bakanın da ifade ettiği gibi, İşveren Konfederasyonu temsilcilerini, komisyona çağırdık ve onların hiçbir tesiri altında kalmamak için, sarahaten fikirlerini dikkatle dinledik ve yine komisyon görüşü kendisine aidolmak üzere onların fikirlerini aldık. Ve yine bunu dinlediğinizi ifade eden o gerekçeyi de Sayın Hayri Mumcuoğlu arkadaşımız Sayın Cumhurbaşkanının geri çevirme gerekçesi yoktur dedi benden istedi, biz bunu bastırıp kendisine de verdik, bütün üyelere dağıttık, orayı görmüş olsalardı bize böyle bir hücumda bulunmıyacaklarına kaaniim. Ayrıca yine kendileri dikkat etmiş olsalardı bize bunu söylemezlerdi. Zira bizim grupumuzun, yani A. P. Grupunun birkaç üyesi Sayın Bozcalı arkadaşım, Sayın Çekemoğlu arkadaşımın kanun tasarısında bunların muhalefet şerhleri vardır. Fakat her nedense bugünlerde C. H. P. nin çok kıymetli sözcüsü olan Sayın Fikret arkadaşım her konuşmasında, eğer gerekçeye baksa idi, iki C. H. P. Grupu üyesinin gerekçede her hangi bir itirazı olmadığını sarahaten, imzalariyle görür ve bizim böyle bir grupa, istediği işveren grupuna temayülü olup, işçilerin haklarını bertaraf ettiğimizi gerilere, 1936 da çıkan 3008 sayılı Kanundan daha gerilere gitiğimiz ve dolaplarımıza atılan broşürlerin tesiri altında kaldığımız ifadesini burada konuşmazdı. Binaenaleyh yine bakarlarsa gerekçeye, C. H. P. Grupundan iki arkadaşımızın, hiçbir itirazı yoktur. Bu noktaları böylece belirttikten sonra sayın vekil arkadaşım birçok hatip arkadaşların kanunun tümü üzerindeki konuşmalarda maddelerde temas ettiklerini, bilhassa Sayın Rıza Işıtan arkadaşımın gayet güzel, kendisini tasvibederim, hakikaten hukukî değerleri ile temas ettikleri maddeleri, Sayın Vekil arkadaşım cevaplandırdı. Binaenaleyh onun üzerinde tekrar burada umumi görüşmede vaktinizi almak istemem. Maddeler üzerindeki görüşmelerde esasen komisyonların espirisi hepinizce malûmdur. Kanun tetkik eder, etüdeder. Fakat bu demek değildir ki, illâ komisyonun koyduğu, kabul ettiği maddeler Yüksek Senatoda kalacaktır. Eğer daha değerli fikirler olursa, umumi konuşmalardan sonra maddelere geçilince hukukî yönleriyle Anayasa karşısındaki çelişmeleri nazarı itibara alınarak her iki sınıfın; işçi ve işverenlerin haklarını korumak amacı ile titizlikle komisyonun ve Hükümetin Yüksek Senatonun temayülüne uyacağı mutlaktır. Bundan arkadaşların şüphe etmemelerini rica ederim.

Ayrıca bir noktayı daha belitmek isterim: İlk konuşan Sayın Ahmet Yıldız arkadaşım dediler ki, gerekçe dahi yazılmamıştır. Toplu konuşmalara ayrı cevap veriyorum, özellik taşıyan, değiştirilen maddelerde gerekçeler dahi yazılmamıştır, buyurdular. Halbuki yazılmıştır. Gerekçesi vardır. Bir tanesini eğer müsaade ederseniz değiştirilen maddelerin gerekçelerini okuyayım, orada aydınlanacaktır. «Birinci maddenin 4 ncü fıkrasından sonraki cümlede «sıfatı» kelimesinden sonra «sözleşmeden sonra» sözleşmede aksine hüküm yoksa» ibaresi ilâve edilerek, «işveren vekili sıfatını» sonradan iktisabeden işçinin, işçilere tanınan hak ve vecibelerden faydalanıp faydalanmıyacağı hususu tarafların serbest iradelerine terk edilmek istenmiştir.

Yine aynı maddenin son fıkrasının son satırında «dolayı» kelimesinden sonra «umumi hükümler dairesinde» kelimeleri ilâve edilerek bir işyerinde birden ziyade işverenin sorumlulukları umumi hükümlere göre çözümlenmesi göz önünde tutulmuştur. Hülâsa değiştirilen maddelerin vaktinizi almıyayım gerekçeleri yazılmıştır, gerekçeler gösterilmiştir. Binaenaleyh yine buyurdular ki, Sayın Yıldız arkadaşım, komisyonun değiştirdiği maddelere kendisi dahi inanmamıştır, inanmamıştır ki, gerekçeleri koymamıştır. Halbuki değiştirilen maddeler üzerinde gerekçelerin özetleri vardır. Değiştirilmiyen maddeler üzerinde de takdir buyurursunuz ki, gerekçeye tekrar temas edilmemiştir. Binaenaleyh komisyon, yine dikkat buyurursanız, komisyonda her arkadaşın fikri muhteremdir. İllâ sen komisyonun yalnız bir yönüne temayül edeceksin demeye hakkımız yoktur. Bir - iki arkadaşım, bilhassa iktidar Grupu arkadaşlarımızın muhalefet şerhleri vardır. Bâzı maddelerin, bentlerine fıkralarına itiraz etmişlerdir ve tabiîdir ki, bunlar illâ bu itirazda beraber birleşsinler diye, hiçbir zaman kimseye, yine Fikret Bey arkadaşımın buyurdukları gibi, tazyik ve tesir edecek değiliz. Burada itiraz edenler maddelerde fikirlerini beyan edeceklerdir. Temayül hangi yolu gösterirse o madde o şekilde çıkacaktır. Binaenaleyh, burada şu esası düşünmüştür, komisyonumuz. Bu İş Kanunu işçilerin bir personel kanunudur. Anatemel budur.

İşçilerin Personel Kanunu ve işhaklarını daima bugünün şartlarına değil, ilânihaye iş haklarını koruyabilecek bir sistem dâhilinde - bu da iş ve işveren dengesini sağlıyarak sosyal, ekonomik ve sınai gelişmeyi düşünme amacı ile, mutlak mânada, yine beni mâzur görsün Fikret Bey arkadaşım, çok mühim bir şey söylediği için onu misal alıyorum. Fikret Bey arkadaşımın dediği gibi değil, iş ve işveren iki, işveren iki olmak üzere karşılıklı bir muvazene haline getirmek istenmiştir.

Beni mâzur görürlerse; belki geçen seneki kanundan çok gerilere hattâ, 1936 daki kanundan daha gerilere gidilmiştir, buyurdular. Gerilere gidilmemiştir. Geçen iki sene müddet zarfında bugünün şartları, bugünün aktüalitesi, işçiyi ne kadar tutmak zorunda isek işvereni de o kadar tutmak zorundayız ve bunu Yüksek Senatonun da takdir edeceğinden şüphem yoktur. Zira bugün çalışan işçi, bir milyon ise 2 - 3 milyon işsiz vardır, sokaklarda dolaşmaktadır. Biz yalnız işçiyi koruyalım derken, işverenin elinden bütün haklarını alıp, teessüs etmiş fabrikaları veyahut teessüs edecek yeni kapitalleri iş sahasına atmaktan uzaklaştırır, yeni iş sahaları açmazsak; ben sormak isterim, sokaklarda dolaşan üç milyon işsize nereden iş buluruz? Avrupa'ya göndermek işi bugün bir pazardır. Fakat hepiniz biliyorsunuz ki, otomasyona geçmek üzeredir Garp memleketleri. Oradan dönecek işçileri nasıl yerleştireceğiz? Gönlümüz yeni yeni iş sahaları açmak istiyor. İşte onun için işveren ve işçi dengesini mutlak mânada muvazene halinde tutmak zorundayız. Hiç bir tarafı himaye etmek, Komisyonumuzun aklına gelmemiştir ve Yüksek Senatonun da geleceğini hiçbir zaman tasavvur edemiyorum. Binaenaleyh biz işçilerin refahını kendi refahımızdan üstün tutmasını şiar edinmiş bir iktidarız. Ama işçilerin refahını yükseltelim derken, işverenleri baltalayıp müesseseleri kapattığımız gün, işçiler işsiz kalacak, yine muhtelif arkadaşlarımın beyan ettikleri ekonomik denge bozulacak, sosyal ve ekonomik muvazene mutlak mânada aksıyacaktır. İşte bu kanun bu espiri altında, işçilerin tamamen bir baremini teşkil eden bu kanun, işçi ve işveren dengesi düşünülerek muhtelif arkadaşların Komisyonda muhtelif fikirlerini de muhalefet şerhleri verilerek Komisyonunuzda bu şekilde etüdedilmiştir. Hemen şunu ilâve edeyimki, Komisyon olarak mutlaka eğilmez bir görüşümüz yoktur. Arkadaşlarımız kanunun maddeleri üzerinde ortaya attığım şu anaprensibi hedef tutarak işçi ve işverenin karşılıklı dengesini ve bu İş Kanunu baremini nazarı itibara alarak, yeni yeni tekliflerini Komisyonda da teklif etti. Gönül ister ki, biz illâ efendim bu, bir sene evvel gelen kanundan daha geridir. Bir sene evvelden gelen kanundan geri değil, Senatonun, söze başlarken söylemiştim, değiştirdiği maddeleri Meclis kabul etmiştir. Bu defa yine Senato eskilerini kabul edecek değil, aradan 1,5 - 2 sene geçmiştir, daha ileri hamle attı. Binaenaleyh, daha ileri teklifler getirmesini bütün arkadaşlarımızdan ayrı ayrı komisyon olarak istirham etmekteyiz. Başka hiçbir düşüncenin, art düşüncenin altında değiliz. Mutlak olarak bu iki dengenin teessüsü Türkiye'de sosyal, ekonomik ve sınai gelişmeyi mutlak mânada ilerletmek hedefimizdir.

Kanunun pekçok maddeleri tenkid edildi. Bunlar üzerinde teker teker müsaade ederseniz durmıyayım. Çünkü maddelerde tekrar konuşulacak.

Bu umumi görüşlerimi ifade ettikten sonra bu kanunun maddeleri üzerinde kıymetli arkadaşlarımızın kıymetli fikirlerini bize ulaştırmalarını ve yeni yeni görüşlerini, aydınlatıcı şekilde belirtmelerini de ayrıca istirham ediyorum. Fazla vaktinizi almak istemiyorum. Tümü hakkındaki görüşleri bizi tasvibeden ve tenkid eden arkadaslarımıza da, sözlerimi bitirirken, - ışık tutmuşlardır - kendilerine tekrar müteşekkir olduğumuzu ifade eder, Heyetinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Tüzüğümüzün 56 ncı maddesinin 3 ncü fıkrası gereğince son sözü Sayın Refet Rendeci'ye veriyorum. Buyurun. On dakikalık zaman içerisinde konuşacaksınız.

REFET RENDECİ (Samsun) — Daha kısa konuşacağım Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, bu Geçici Komisyonda üye idim. Kanunda da zaten bâzı mevzularda muhalefet şerhim de var. Benim bu kanunda en çok üzerinde durulması lâzımgelen, bana göre, bir nokta var, o noktayı belirteceğim. Kanunun birinci maddesinde hizmet akdi, iş tarifi yapılırken bir hizmet akdiyle bağlı, diye tarif edilmiştir. Hükümetten gelen tasarıda ise bu, iş akdî olarak gelmiştir Mecliste yahut da Meclisin Geçici Komisyonunda hizmet akdi olarak ifade edilmiş ve tabiî birinci maddeye girdikten sonra, kanunun diğer maddelerinde de ilgili yerlerde aynı tâbir devam etmiştir. Bana göre bu tâbirin birçok mahzurları vardır. Onu kısaca arz etmeye çalışacağım.

Bir hizmet akdi ile bağlı yevahut da bir hizmet akdi, iş akdiyle hizmet akdinin aynı mânaya geldiği aynı mâna içerisinde mütalâa edilebileceği beyan edilmiştir. Yaptığımız tetkikatta görüştüğümüz hukukçu arkadaşlar da aşağı - yukarı ikisinin aynı mânaya geleceği yani, iş akdinin de bir hizmet akdi olduğu ifade edilmiştir. Bana göre iş akdi, daha dar hizmet akdi ise, daha geniştir. Bu hizmet akdinin içerisinde iş akdini de bir hizmet akdi olarak saymak mümkündür. Ama iş akdini hizmet akdi olarak, onunla müsavi kabul ettiğimiz takdirde, birçok mahzurların genişlemiş olması hasebiyle karşımıza çıkar. Şöylc ki, Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerini ben ele alıyorum. Bu kanunun yine 1 nci maddesinin son fıkrasında bir hüküm var, diyor ki, «işveren vekili, işçi haklarından da istifade eder.» Bu kanunun getirdiği espriye göre hizmet akdi olarak kabul ettiğiniz zaman, Sümerbank'ın bir fabrikasının müdürünü veya muhasebecisini bir hizmet akdiyle bağlı olarak kabul edip, hükmî şahşiyet, işveren Devlet olarak, vekili sıfatiyle o fabrikanın müdürünü veya Sümerbankın müdürünü işçi kabul etmek lâzım ve bu kanundan da o mâna çıkıyor, bana göre. Yarın Şûrayı Devlette, Temyizde bu kanunun derinliğine inip tefsirine varıldığı zaman, hizmet akdinden dolayı birçok kimselerin Devletten hizmet almış birçok kimselerin işçi sayıldığına şahidolacağız. Ve memur olarak da tâyin edilen kimseler bu suretle işçi sayıldığı zaman, işçilere tanınan birçok haklardan grev gibi. v. s. gibi haklardan faydalandığı zaman, Devlet hizmetinin aksıyacağı kanaatindeyim. İşçiye grev hakkı verdik, ona itirazımız yoktur. Bu doğrudur. Ama memura grev hakkı verdiğiniz zaman, Devletin hizmetleri aksar, âmme hizmetleri görülemez. Şimdi ben bu mahzuru mütalaâ ediyorum. Şimdi bu geliş şekliyle de, zaten muhalefet şerhimde de bir nebze temas ettim ona, geliş sekliyle de İktisadi Devlet Teşekküllerinde bu tip memurları işçi saymak yoluna gittiğimiz zaman, ben hizmetlerin görülemiyeceği kanaatindeyim ve işi bu derece ileri götüreceği kanaatindeyim. Şu var; meselâ bundan önce Devlet Tiyatrosu mensuplarının memur mu, işçi mi sayıldıkları yolunda bir ihtilâf Danıştaya kadar aksetmiş, nihayet Danıştay bir neticeye varmış idi. Fakat bu 3008 sayılı İş Kanunu çercevesi içerisinde halledilmiştir. Bugün, bu kanun meriyete girdiği zaman, bu çerçeve içinde yeni bir hak talebedildiği zaman, bu hizmet akdi anlayışından, birçok memurlar yeni haklardan, bu kanunla getirilecek yeni haklardan faydalanma yollarını deniyeceklerlerdir. Bu bakımdan bu mevzu üzerinde, hassasiyetle durulmasını ben hassaten istirham ediyorum ve bunun mâna ve mahzurları üzerinde iyice durulursa bir hataya varmamış oluruz kanaatimce. Sırf meselevi Yüksek Senato huzuruna getirebilmek için birkaç kelime ile mâruzatta bulundum. Hürmetlerimle arz ederim.

BAŞKAN — İş Kanununun tümü üzerindeki müzakereler sona ermiştir. Maddelere geçilmesini oylarınza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İş kanunu tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel hükümler

Tarifler

Madde 1. — Bir hizmet akdine dayanarak her hangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye işçi, işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren. işin yapıldığı yere işyeri denir.

İşin niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım beden veya meslekî eğitim yerleri ve avlu gibi sair eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır.

İşverirnde işveren adına hareket eden ve işin ve işyerinin yönetiminde görev alan kimselere işveren vekili denir. İşveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı muamele ve yüklemlerinden doğrudan doğruya işveren sorumludur.

Bu kanunda işveren için öngörülen her çeşit sorumluluk ve zorunluluklar işveren vekilleri hakında da uygulanır. İşveren vekilliği sıfatı, sözleşmede aksine hüküm yoksa işçilere tanınan hak ve vecibeleri ortadan kaldırmaz.

Bir işverenden belirli bir işin bir bölümünde veya eklentilerinde iş alan ve işçilerini munhasıran o işyerinde veya eklentilerinde çalıştıran diğer bir işverenin kendi işçilerine karşı o işyeri ile ilgili ve bu kanundan veya hizmet akdinden doğan yüklemlerinden dolayı umumi hükümler dairesinde asıl işveren ile birlikte sorumludur.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, madde üzerinde söz isteyen sayın üyeleri tesbit edeyim.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Usul hakkında bir şeyi arz etmek istiyorum.

BAŞKAN — Bir dakika tesbit edeyim de söz vereceğim.

Buyurun usul hakkında.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Muhterem arkadaşlar, Geçici Komisyonun sözcüsü Sayın arkadaşımız Ahmet Çekemoğlu, raporun sonunda muhalefet şehrim eklidir, söz hakkım mahfuzdur, diye ve muhalefet şerhini de eklemiş bulunuyor. Şimdi usul odurki, sözcünün muhalif kalmış olduğu konular üzerinde Komisyon kendisine bir sözcü seçmiş olsun. Rapordan Komisyon sözcüsü Sayın Ahmet Çekemoğlu'nun muhalif kalmış bulunduğu hususlar hakkında Komisyon sözcülüğünü kimin yapacağı belli olmuyor. Komisyonun bu hususu herşeyden önce açıklamasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Efendim Komisyon sözcüsü zaten mahdut bir mevzu üzerinde muhalefet şerhi vermişlerdir. Sayın Komisyon başkanı...

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Bir tek madde üzerinde dahi olsa.

GEÇİCİ KOMİSYON BAŞKANI Ö. FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Ben yapacağım.

BAŞKAN — Zatıâliniz yapacaksınız sözcülüğünü. Komisyon Başkanı yapacaktır.

1 nci madde üzerinde söz isteyen sayın üyeleri okuyorum; Sayın Nahit Altan, Sayın Sadık Artukmaç, Sayın Gündoğan, Sayın Ergün. Sayın Altan...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Bendeniz Grup adına istiyorum.

BAŞKAN — Maddeler üzerinde de grup adına konuşma olacak mı? Olmaz, tabiî efendim.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Niye olmaz, ne mahzuru var?

BAŞKAN — Bir parti görüşünü bir kanunun tümü üzerinde belirtir. Madde üzerinde parti görüşü olmaz efendim.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Görüşülen kanun bir tek maddelik kanun olursa.

BAŞKAN — Bir tek maddelik kanun olsa dahi tümü üzerinde görüşülürken parti görüşü belirtilir.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Bir saniye Başkanım, bu madde benim biraz evvel yaptığım tümü üzerindeki konuşmaya mahsusen katılmadığım maddedir. Çünkü tümü üzerinde görüşürken başka bir mahiyet arz eder bir gaye güder. Ama bir maddenin üzerinde partimizin görüşü başka bir gaye güder, bir mahiyet arz eder. Binaenaleyh, partimizin görüşünün burada belli edilmesini sarih olarak getiren hüküm nerededir Sayın Başkan?

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, şimdiye kadar Parlâmentoda âdet olmamıştır. Tüzükte de maddeler üzerinde grupların söz isteyeceğine dair sarih bir hüküm mevcut değildir. Ne hüküm mevcuttur, ne de bir teamül vardır. Binaenaleyh, zatıâlinizi sıraya aldım, görüşürken grupunuzun görüşünü mü arz edersiniz, kendi görüşünüzü mü arz edersiniz, hepsini mi söylersiniz? Ama gruplar adına söz veremem maalesef.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım, siz bana söz vermezsiniz.

BAŞKAN — Beyefendi, şimdi grup adına söz verdiğim zaman önce bütün şeraetini tatbik etmem, öncelik tanımam lâzım. Maalesef böyle bir hüküm olmadığı için ben size söz veremiyorum. Ama bunun aksine bana bir hüküm gösterirseniz tüzükte, zatıâlinize grup adına söz veririm.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım, bu o kadar açıktır ki... (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Altan.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, müzakere edilmekte olan İş Kanununun tarifler başlığı altındaki maddelerinin birincisinde, bir hizmet akti tâbiri kullanılmış. Sayın Refet Rendeci arkadaşımız burada izahat verdi, ben de aynen ona iştirak ediyorum ve buna ilâve edilecek noktaları size arz edeceğim.

Hizmet akdi tâbiriyle, iş akdi tâbiri tamamen birbirinden başkadır. Bir defa, bu hizmet akdi tâbiri bu kanunun ismine muhaliftir. Kanun İş Kanunudur, içinde hizmet akdi tâbiri geçiyor. Keza, akdin mevzuuna aykırıdır. Tarif efradını cami ağyarını mâni olmalıdır. Her türlü ihtilâfa mahal vermiyecek şekilde olmalıdır. Ve bu kanunun tatbikatına memur edilen makam ve mevkiler bu kanunu aldıkları takdirde, tefsirde hataya düşmemelidirler. Bu kanuna bağlı diğer kanunlar da vardır. Grev kanununda işçiden bahseder, işçinin yaptığı işlerden bahseder, ve bunlara tanınan grev hakkından bahseder. Bir adamın, bir kütlenin işçi olup olmadığı, yaptığı evvelâ işten belli olmalıdır. Ve ona göre grev hakkı var mıdır, yok mudur? Tâyin edilecektir. Biz hizmet akdi tâbirini geniş olarak ele alırsak ve buna göre grev hakkı istiyenlerin sıfatını tâyine kalkacak olursak işi karıştırırız. Keza bu kanunun diğer maddelerindeki ifadelerle de burada tezat vardır. Aynı maddenin ilerisinde iş alan tâbiri vardır. İş alan, yani, akde mevzu olan nedir? İştir. Tarifin diğer kısımlarında ne diyor. Bir işte ücret karşılığında çalışan kişiye işçi denir. İşçi çalıştıran tüzel ve gerçek kişiye işveren deniyor. İkisi arasında yapılan mukavelenin mevzuu nedir? İştir. Bunu bu kadar sarahatle ifade etmek imkânı varken, buraya hizmet diye bir tâbir kullanmak işi tezada sürükmektir. Nitekim kendileri, bu maddenin diğer fıkralarında hep işten bahsetmişlerdir. Keza yine aynı başlık altında altıncı maddenin başlığında, sanayi ve ticaret işleri tâbiri kullanılmıştır. Nedir? işe mevzu olan kısımlardır, Sanayide ve ticarette. Ve bütün o maddenin de ifade ettiği hususlarda hep mevzu, iş olarak geçmektedir. Keza istisnalar bölümünden bahseden beşinci maddesinde de aynı şekilde istisna teşkil eden işlerden bahsetmektedir. Esasen bu Anayaasnın tâbirine de uygun düşmemektedir. Çalışma şartlarını tâyin eden Anayasanın 43 ncü maddesi; «Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmıyan bir işte çalıştırılamaz» demektedir. İş tâbiri orada da geçmektedir. Keza ücrette adaletin sağlanmasını tâyin eden Anayasanın 45 nci maddesi de; «Devlet çalışanların yaptıkları işe.» tâbirini kullanmak suretiyle de yine iş tâbirini kullanmıştır. Binaenaleyh; bu kanunun birinci maddesinde tarifler kısmında bahsedilen hizmet tâbiri bu bakımdan hem Anayasadaki tarife, hem kendi metnindeki diğer ifadelere, hem de bizzat kanunun başlığına aykırıdır. Onun için buradan çıkarılmasını teklif ediyorum ve bilâhara gelecek her hizmet tâbirinin de iş akdi tâbiri» olarak geçmesini teklif ediyorum - ve bunun için de bir takrir sunuyorum. İltifat buyurulmasını istirham ediyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Çok muhterem arkadaşlarım; iş kanunu gibi önemli bir kanunu tedvin ederken maddeler üzerinde hepimizin hassasiyetle durmamız gerekmektedir. Bendeniz birinci madde üzerindeki görüşümü kısaca arz etmek istiyorum. Evvelâ şu noktaya değinmek istiyorum ki, kanunda hizmet akdi tâbirinin kullanılmasında büyük bir

isabet vardır. Yüksek malûmlarınızdır ki, Hukuk fakültelerinde bugün hizmet akdi bahsi okutulurken, tırnak içinde diğer adı «iş akdi» diye hocalar o kaydı koymak mecburiyetinde kalmışlardır ve kalmaktadırlar. Bendeniz hukuk hocalarının kitaplarını tetkik ettim, onlar daima talebelerine hizmet akdi diye okutmakta ve iş akdini hizmet akdinin içinde saymaktadırlar. Bu bakımdan metne konan bu ibarede büyük bir isabet vardır.

Şimdi sizlere arkadaşlarım, benden önce konuşan muhterem arkadaşımın fikirlerinde isabet olmadığını arz etmek için Borçlar Kanununun 313 ncü maddesinin 1 nci fıkrasını okumak isterim. Bu da arkadaşlarıma cevap teşkil edecektir. Burada diyor ki, Borçlar Kanununun 313 ncü maddesinin 1 nci fıkrası; «Hizmet akdi bir mukaveledir ki, onunla işçi muayyen veya gayrimuayyen bir zamanda hizmet görmeyi ve iş sahibi dahi ona bir ücret vermeyi taahhüdeder. Şu halde burada hizmet akdinin içinde işçiyi de ücreti de, işvereni de hepsi dâhildir ve âmmeye şamil bir tâbirdir; bu yerindedir. Yalnız bendeniz şimdi madde üzerinde bâzı revizyon yapılması kanaatindeyim. Onu arz etmek istiyorum. Burada 1 nci maddenin 1 nci satırında diyor ki, «Bir hizmet akdine dayanarak her hangi bir işte ücret karşılığı çalışan» diyor. Burada, «ücret karşılığı» kelimesinin konmasına lüzum yok, haşivdir. Demin de okudum, Borçlar Kanununun tarif ettiği hizmet akdinde de zaten iş ücreti yazılmış olduğuna göre, burada ayrıca «ücret karşılığı» ibaresinin konulması yersizdir. Esasen bizim kanunumuzun 26 ncı maddesinde de ücret, ariz amik tarif edilmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan «ücret karşılığı» tâbirinin çıkarılması lâzımdır ve bu isabetli bir hareket olur.

İkinci nokta olarak, 2 nci fıkranın son satırında diyor ki; «Meslekî eğitim yerleri ve avlu gibi sair eklentiler ve araçlarda işyerinden sayılır.» Muhterem arkadaşlar, evvelâ şunu söyliyeyim ki, eklentiler tâbiri kullanılıyor. Sayın Bakanın burada ifade ve beyan ettiği gibi, hukuk terimlerinde noksanlıklar var ise, bize bildirirseniz isabetli olanlarını, lüzum gördüklerimiz üzerinde değişiklik yaparız, diyorlardı. Bendeniz şimdi sırası geldikçe her maddede bu noktalara temas edeceğim. Eklentiler tâbiri hukuk tâbirinde yer etmiş bir tâbir değildir. Müştemilât öteden beri kullanılan bir tâbirdir ve bizim bu kanunumuzun diğer maddesinde de müştemilât tâbiri vardır. Bu kanun öyle bir hale gelmiştir ki, bâzı maddeleri yamalı bohça haline gelmiştir. Bunu yamalı bohça halinden kurtarmak lâzımdır evvelâ.

Bu «eklenti» tâbirini de müştemilât olarak değiştirmek lâzımdır. Daha mühimi muhterem arkadaşlarım, bu eklentiler tâbirinin yanında, «ve araçları da işyerinden sayılır» deniyor. Burada, «Ve araçları» kelimeleri tamamen lüzumsuzdur. Bir aracın işyerinden sayılması biraz akla ve mantığa uygun gelmemektedir. Araç bir vasıtadır, alettir, edevattır, yanlış anlamıyorsam. Böyle birşey olduğuna göre, bir araç işyerinden sayılmaz, yanlış anlamıyorsam. Binaenaleyh, «ve araçları» kelimelerinin de çıkarılması lâzımdır. Bunların hepsini önergemde anlatacağım, burada izahını yapıyorum.

Üçüncü nokta olarak muhterem arkadaşlarım,4 ncü fıkradaki işveren vekilliği sıfatı diye başlıyan bir cümle vardır. Yani ikinci cümle. Bu ikinci cümle kanaatimce maksadı ifade etmemektedir. Yani burada şunu diyor. «İşveren vekilliği sıfatı sözleşmede aksine hüküm yoksa, işçilerin işçilere tanınan hak ve vecibeleri ortadan kaldırmaz» diyor. Zaten birinci cümle, bunun demek istediğini söylemiş durumdadır. Yalnız şurada bunu arz edeyim ki, işçi ile işveren vekilliği bir şahısta birleştiği takdirde, o zaman durum ne olacaktır. Bu duruma vuzuh vermek gerekmektedir. Onun için burada bir değişikliğe lüzum vardır. Şu arz ettiğim cümlenin çıkarılarak ikinci cümlenin yerine şöyle bir ifadenin konulmasında isabetli olacağı kanaatindeyim. «İşveren vekilliği» yani ilâve etmek istediğim nokta bu; «İşveren vekilliği o kimsenin işçilik sıfatını ortadan kaldıramaz, dediğimiz takdirde, işçiliğin işveren vekili kim olursa olsun - diğer arkadaşlarım da burada umumi görüşme yaparken bundan bahsettiler - işçilik sıfatı ortadan kalkmadığına göre, işveren vekilliği ile işçiliğin bir kimsenin uhdesinde birleşme halinde yine işçilik sıfatı devam edecektir demektedir. Bendeniz, şöyle yapıyorum: İşveren vekilliği o kimsenin işçilik sıfatını ortadan kaldıramaz, ibaresini, cümlesini koyduğumuz takdirde, maksat hâsıl olmuş olur kanatindeyim.

Muhterem arkadaşlarım, son olarak son fıkradaki, «ki umumi hükümler dairesinde» ibaresi vardır. Bizim komisyon tarafından ilâve edilen maddede bu suretle yapılan değişikliktir. Bendeniz bu «umumi hükümler dairesinde» ibaresinin tamamiyle yersiz olduğu ve maksada aykırı bulunduğu kanaatindeyim. Çünkü burada maddede diyor ki, bu kanundan yani iş kanunundan veya hizmet akdinden doğan yükselmelerden bahsettiğine göre demek ki, iş kanunu ve umumi hükümler tatbik edilecektir, demektir. Şu halde bu «umumi hükümler dairesinde» diye yalnız umumi hükümlere hasr ve tahsis edilmesinde isabet yoktur. O zaman iş kanunu hükümleri ortadan kaldırılıyor, demektir. Bu bakımdan umumi hükümler dairesinde ibaresinin de çıkarılması lâzımdır.

Son bir nokta vardır, muhterem arkadaşlarım, onu unuttum. Bu önemli bir nokta olması gerekir. Üçüncü fıkranın ikinci satırında deniyor ki, «işveren vekilinin bu sıfat ile işçileri karşı muamele yüklemlerinden..» Muamele yüklemleri olamaz muhterem arkadaşlarım. Muamele ve yüklemlerinden olacak. Oraya bir «ve» edatının ilâve edilmesinde zaruret vardır. Bendeniz bütün bu hususları göz önüne alarak sayın komisyon da dinlerse şöyle bir takrir takdim ediyorum.

GEÇİCİ KOMİSYON BAŞKANI ÖMER FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — «Ve» var orada, tabı hatası olacak.

SADIK ARTUKMAÇ (Devamla) — «Ve» burada yok. Bizdeki metinde yok. Arkadaşım okurken hassaten dikkat ettim. Tabı hatası varsa mesele kalmıyor, bu maddi bir hata ise. Şimdi tariflere geliyor. Bendenizin tertibine göre, hazırladığım metin şöyle oluyor:

Madde 1. — Bir hizmet akdine dayanarak her hangi bir işte çalışan işçiye işçi; işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren; işin yapıldığı yere işyeri denir. İşin niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslekî eğitim yerleri ve avlu gibi müştemilât dahi işyerlerinden sayılır. İşyerinde işveren adına hareket eden işin ve işyerinin yönetiminde görev alan kimselere işveren vekili denir. İşveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı muamele ve yükümlerinden doğrudan doğruya işveren sorumludur. Bu kanunda işveren için öngörülen her çeşit sorumluluk ve zorunluklar işveren vekilleri hakkında da uygulanır. İşveren vekilliği o kimsenin işçilik sıfatını ortadan kaldıramaz. Bir işverenden belirli bir işin bir bölümünde veyahut müştemilâtında iş alan ve işçilerini munhasıran o işyerinde veya müştemilâtında çalıştıran diğer bir işveren kendi işçilerine karşı o iş yeri ile ilgili ve bu kanundan veya hizmet akdinden doğan yüklemlerinden dolayı asıl işverenle birlikte sorumludur.» şeklinde Yüce Senatoya bir önerge takdim ediyorum, iltifatınızı istirham eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Çalışma müddetimiz dolmuştur. 6 . 7 . 1967 Perşembe günü saat 15.00 te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 19.00

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

81 NCİ BİRLEŞİM

5 . 7 . 1967 Çarşamba

Saat : 15,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu Bitlis Üyesi Ziya Nami Şerefhanoğlu'nun izin durumuna dair Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/585)

2. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri Ferit Alpiskender ve Mehmet Zeki Tolunay'a izin verilmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi (3/599)

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

× 1. — İş kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon raporu (Millet Meclisi 1/232; Cumhuriyet Senatosu 1/742) (S. Sayısı : 950) [Dağıtma tarihi : 20.6.1967] (Veto)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

× 1. — İnsan hakları ve anahürriyetlerini korumaya dair Avrupa Sözleşmesine ilişkin 2 numaralı Protokolün onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/341; Cumhuriyet Senatosu 1/796) (S. Sayısı : 961) [Dağıtma tarihi : 30 . 6 . 1967]

× 2. — İnsan hakları ve anahürriyetlerini korumaya dair Avrupa Sözleşmesinin 29, 30 ve 34 ncü maddelerini değiştiren 3 numaralı Protokolün onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tatıma Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/296; Cumhuriyet Senatosu 1/795) (S. Sayısı : 962) [Dağıtma tarihi : 30 . 6 . 1967]